

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

[UNDERLIV OCH ÖVERORDNING]

En diskursanalys om motståndsaktivisternas tal om kvinnlig könsstympning/omskärelse i Tanzania

SQ1562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp
Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits
Kandidatnivå
Termin VT 2014

Författare:
Amanda Lönnstig
Sigrid Malmgren

Handledare:
Helena Johansson

Abstract

Title: Underliv och överordning – En diskursanalys om motståndsaktivisternas tal om kvinnlig könsstympning/omskärelse i Tanzania.

Genital and superiority – A discourse analysis of resistance activists talk of female genital mutilation/circumcision in Tanzania.

Author: Amanda Lönnstig and Sigrid Malmgren

Year: Spring 2014 SQ4562

Level: Bachelor degree

Department of social work, Gothenburg University

Supervisor: Helena Johansson

Word: 22 495

Abstract: The aim of this study is to analyze the discourses of activists who work against female genital mutilation/cutting (FGM/C) in Tanzania. The study focus on the discourses that arise during interviews about FGM/C with five activists. To examine this we asked the following questions: What discourses are presented in the interviews? How do these discourses interact together – are there any discourse conflicts? How do the activists talk about FGM/C in comparison to our western view? The study is based on discourse theory. We also use feminism and postcolonialism as theories in our analyze. Four discourses are found in the interviews: the health/hygiene discourse, the education/empowerment discourse, the law/human rights discourse and the feminism discourse. The result of the study shows how these four discourses are used by themselves. And also how the discourses are used together to form strong arguments againts FGM/C. We found that these discourses are based on a modern perspective that are developed through globalization and western thoughts. These modern based discourses are in a constant conflict with the traditional discourse. The traditional discourse are used when arguments why FGM/C exists are argued. This conflict reflects the struggle that activists meet during their work with FGM/C.

Keywords: Female genital mutilation, female genital cutting, FGM/C, activism, discourse theory, tradition, feminism.

Innehållsförteckning

Abstract

1.0 Inledning.....	6
1.1 Problembakgrund	6
1.2 Syfte	7
1.3 Frågeställningar	7
1.4 Motståndsjaktivismens framväxt.....	7
1.5 FGM/C i Tanzania.....	8
1.6 Begrepp: Kvinnlig könsstympning/omskärelse	9
1.7 Ämnesmotivation	10
1.8 Situerad forskningsposition.....	11
1.9 Avgränsning	12
1.10 Disposition	13
2.0 Tidigare forskning	15
3.0 Diskursteori	18
4.0 Feministisk teori	21
5.0 Postkolonial teori.....	22
6.0 Metod och material.....	23
6.1 Metodansats och metodval.....	23
6.2 Urval och genomförande.....	24
6.3 Analysens genomförande	26
6.4 Etiska principer	26
6.5 Validitet, generaliserbarhet och reliabilitet.....	27
6.6 Metodmedvetenhet.....	29
7.0 Resultat och analys	31
7.1 Informanterna.....	31
7.2.1 Diskurs ett: Utbildning/Empowerment	34

7.2.2 Diskurs två: Hälsa/Hygien	39
7.2.3 Diskurs tre: Lagstiftning/Mänskliga rättigheter.....	42
7.2.4 Diskurs fyra: Feminism.....	46
7.3 Diskursernas samspel	50
7.4 Överordnande diskurser	52
8.0 Slutdiskussion.....	56
Referenser.....	58
Bilaga 1: Intervjuguide	63
Bilaga 2: Lagar och förordningar i Tanzania.....	64
Bilaga 3: Fyra typer av FGM/C-ingrepp	65

Vi skulle här vilja passa på att
tacka våra informanter som har
ställt upp på intervju om det svåra
men viktiga ämnet FGM/C. Vi vill
även här tacka vår handledare
Helena Johansson för stöd och
vägledning under vår
uppsatsperiod.

1. Inledning

1.1 Problembakgrund

Kvinnans könsorgan har genom historien och i olika kulturer varit föremål för olika typer av kontroll och objektifiering (Eduards, 2012, Dirke, 2008, Olaison, 2008 och Larson, 2008). Kanske kommer en av den mest extrema formen av kontroll och objektifiering till uttryck genom kvinnlig könsstympling/omskärelse? Ett ingrepp vars avsikt är att korrigera kvinnans könsorgan utan medicinska skäl (Socialstyrelsen, 2002). Syftet med ingreppet bottnar kanske istället i tankar och åsikter om kvinnans könsorgan, som framförallt grundas i kvinnans sexualitet och sociala status (ibid)? Vi kommer fortsättningsvis benämna kvinnlig könsstympling/omskärelse som FGM/C. En mer utförlig diskussion om ordvalet kommer redogöras i 1.6 Begrepp: Kvinnlig könsstympling/omskärelse.

Det finns ingen säker källa som anger när eller varför FGM/C uppstod (Dellenborg, 2008). Men spår från två-tre tusen år gamla mumier under det antika Egypten visar på att det redan då förekom olika typer av FGM/C (Dellenborg, 1994). Det finns även väggmålningar i Egypten som är daterade från 1500-talet före vår tidsräkning, som omfattande målar upp hur FGM/C skulle genomföras (ibid). Forskare tror att utförandet av FGM/C kan ha varit ett sätt att säkerställa att kvinnor var oskulder och därmed "rena offergåvor" till Gudarna. Under romarriket utrustades kvinnor med lås, så kallade kyskhetsbälten, som fästes i de yttre blygläpparna (Halldén, 1979). Tankarna bakom ingreppet antas varit att kvinnan skulle vara oskuld fram tills bröllopet, då skulle hon "öppnas" av sin man på bröllopsnatten. Under det viktorska England utfördes FGM/C av "medicinska skäl" (Little, 2003). Den tidens vetenskap visade att onani och lesbisk praktik kunde leda till psykisk ohälsa och/eller en för stark sexualdrift (ibid). För att förhindra detta korrigerades kvinnornas könsorgan genom FGM/C, vilket antogs hindra kvinnorna från att insjukna i dessa förfärliga sjukdomar (ibid). De historiska spåren från FGM/C är således många och spridda över hela världen.

Enligt den större delen av forskningen har FGM/C inte någon religiös anknytning (Dorkenoo, 1995). Dock finns det forskning som menar att manlig och kvinnlig omskärelse finns inbäddad i de seder och traditioner som präglar nutidens religioner (Amnesty, 2014). I Bibelns Gamla Testamente (Mos 17:9-14) står det om manlig omskärelse, men ingenting om FGM/C (Dorkenoo, 1995). I Koranen finns ingen text som stödjer FGM/C. Däremot finns det ett Hadith¹ som säger att FGM/C är hedersvärt för kvinnor (Islamguiden, 2014). Ett ytterligare Hadith menar att profeten Mohammed enbart förespråkade FGM/C där förhuden till kvinnans klitoris avlägsnades, detta med syftet att underlätta för den "äktenskapliga njutningen" (ibid). Men genom att se FGM/Cs mångåriga historia som föregår nutidens religioner kan det kanske istället konstateras att FGM/C har växt fram genom olika traditioner och ritualer. Oavsett bakgrunden sker i nuläget FGM/C inom många olika länder och folkgrupper trots att det

¹ Normerande sed, som har sitt ursprung i hur profeten Mohammed och hans lärjungar antas ha levt.

stiftats lagar mot FGM/C. Enligt UNICEF (2013) pågår FGM/C i 29 länder och mer än 125 miljoner flickor och kvinnor antas ha genomgått någon form av FGM/C. Vi ställer oss frågan om vad det är som kvarhåller FGM/C som praktik och vilka argument som används för att motarbeta FGM/C. Vi har valt att titta närmre på hur detta motstånd sker i Tanzania, med anledningen att det i Tanzania pågår konflikter mellan synsätten där FGM/C praktiseras och förbudet mot att utföra FGM/C då lagen som förbjuder FGM/C trädde i kraft 1998.² Trots lagen och ratificering av mänskliga rättigheter i Tanzania fortsätter FGM/C att praktiseras och ökar dessutom i utförandet (28toomany, 2013). På grund av motsägelsen finner vi att Tanzania är ett intressant land att undersöka hur motståndet mot FGM/C ser ut. Vi undrar vad det finns för typ av motstånd mot FGM/C i Tanzania? Vilka är argumenten för motståndsaktivister³? Vilka diskurser om FGM/C försöker de radera?

1.2 Syfte

Vårt syfte är att undersöka diskurserna i motståndsaktivisternas tal om FGM/C i Tanzania.

1.3 Frågeställningar

- Vilka diskurser kan vi urskilja i motståndaktivisternas tal om FGM/C?
- Hur förhåller sig diskurserna till varandra?
 - Finns det konflikter/motsättningar?
- Hur ställer sig motståndsaktivisternas tal om FGM/C i jämförelse med den västerländska⁴ synen på FGM/C?

1.4 Motståndsaktivismens framväxt

Motståndsaktivism mot FGM/C har en lång historia både i och utanför Afrika. Redan under 1800-talet uppmärksammade kristna missionärer FGM/C på den afrikanska landsbygden (Dorkenoo, 1995). Ett av de första försöken att stoppa FGM/C gjordes under 1940-talet i Sudan, då Storbritannien utvecklade ett samarbete med sudanska religiösa ledare i syfte att motarbeta FGM/C. Denna typ av motståndsaktivism fick dock kritik som kulturförstörande och lades ofta ned med argumentet att inte förstöra den rådande kulturen (ibid). Under mitten av 1950-talet höjdes åter röster mot rituella operationer, och då lyftes för första gången perspektivet om mänskliga rättigheter. Då ombads World Health Organization (WHO) att involvera sig i frågan om FGM/C, men den koloniala eran hade satt djupa spår och det rådde en stor försiktighet kring frågor som involverade den afrikanska traditionen och kulturen (ibid). WHO avvisade därför förfrågningar under ett flertal tillfällen med argumentet att det

² Se bilaga 2: Lagar och förordningar i Tanzania.

³ Vi kommer under uppsatsen att växla mellan att skriva motståndsaktivister och informanter utan att göra skillnad på dessa två benämningar. Detta motiverar vi genom att vi tycker det blir ett bättre språkligt flöde i texten när vi använder oss av båda dessa benämningar. Men för att inte förvirra läsaren vill vi informera om att det här inte görs någon skillnad i dessa två benämningar.

⁴ Med västerländsk syn menar vi den forskning som har kommit ur den västerländska kulturen, politiken och kunskapstraditionen (jfr Hall, 1999 och Said, 1978).

var en fråga om kultur och inte hälsa (Dorkenoo, 1995). Det var först under 1970-talet som WHO på allvar satte sig in i FGM/C, detta i samband med att kvinnorörelsens ökade fokus på dessa frågor.

1980 introducerades FGM/C på Förenta Nationernas (FN) och United Nations Children's Fund (UNICEF) agenda, och många länder valde att skriva under konventionen för kvinnliga rättigheter (ibid). 1993 hölls den första konferensen om mänskliga rättigheter som uppmärksammades könsbaserat våld, varav bland annat FGM/C fick en högre prioritet än tidigare (ibid).

FNs arbete mot FGM/C i Afrika gick till en början långsamt då det var viktigt att hålla en internationell solidarisk profil gentemot traditionen FGM/C. För att uppnå detta utvecklade FN samarbeten med internationella organisationer över hela världen (ibid). Det var främst de politiskt obundna organisationerna som tillsammans med afrikanska medborgare startade upp kampanjer mot FGM/C. I början fann de internationella organisationerna det svårt att jobba med FGM/C ur ett människorätt-perspektiv. FGM/C skilde sig från övriga kategorierna eftersom de handlade om tvång inom familjen och inte statligt tvång (ibid). Dessutom var FGM/C kulturellt förankrat vilken var ett starkt argument till varför det skulle förbli orört. Det var först i samband med att FGM/C började ses som våld mot kvinnor, som argumentet mänskliga rättigheter blev mer vanligt att bedriva bland organisationer. För att arbeta mot FGM/C lade organisationer upp strategiska program om hur de kunde stoppa FGM/C. Det var framförallt kvinnors hälsa som utgjorde tyngden i dessa program, och organisationerna samarbetade främst med socialarbetare och personer inom sjukvården (ibid). Utbildning och spridande av information där FGM/C praktiserades blev starka grundbultar i programmen. 1984 startade FN, WHO och UNICEF upp ett samarbete mellan dem och andra organisationer, tillsammans skapade de kommittén Inter African Committee (IAC). IAC startade upp nationella kommittéer i 24 afrikanska länder med fokus på utbildning och information om FGM/C.

Historien som har format dagens motståndsjaktivism grundar sig i ny forskning som har omvärderat uppfattningen om FGM/C som något skadligt och diskriminerande. Detta synsätt har vi valt att benämna som *den moderna diskursen* (se 7.0 Resultat och analys). Synsätt jämför vi med det perspektiv som till följd av äldre seder och bruk är för att FGM/C fortsätter att praktiseras. För att tydliggöra skillnaden har vi valt att kalla det perspektivet för *den traditionella diskursen* (se 7.0 Resultat och analys). Vi vill här understryka att detta inte är några vedertagna begrepp, utan något vi har valt att skriva ut för läsbarhetens skull.

1.5 FGM/C i Tanzania

1980 skrev Tanzania på konventionen om att eliminera alla former av diskriminering mot kvinnor och ratificeringen påbörjades 1985. 1990 skrev Tanzania på konventionen om barns rättigheter. Till följd av detta stiftade Tanzania 1998 lagen som förbjöd FGM/C mot flickor

under 18 år.⁵ Enligt UNICEF (2013) har cirka 15 % av den kvinnliga befolkningen i åldrarna mellan 15-49 år genomgått någon form av FGM/C. Det är förhållandevis lågt jämfört med andra länder som till exempel Somalia där antas 98 % ha genomgått FGM/C.

28toomany (2013) rapporterar om en stor variation på hur vanligt FGM/C är bland Tanzanias olika regioner. Regionerna Arusha, Dodoma, Kilimanjaro, Manyara, Mara och Singida tillhör de områdena där FGM/C är vanligast. I dessa områden har omkring 20-70% av den kvinnliga befolkningen i åldrarna 15-49 år genomgått någon form av FGM/C. Inom de olika folkgrupperna återfinns FGM/C bland Nyaturu, Gogo, Maasai, Pare, Kuria, Hadza, Barabaig och Iraqw (ibid). Bland dessa grupper har FGM/C-ritualen förändras till att 31,7% av FGM/C utförs under det första levnadsåret (ibid). Dock är det fortfarande vanligast att FGM/C utförs på äldre flickor (13-15 år), då de anses vara på väg in i vuxenlivet (ibid). FGM/C fungerar då som en ritual där flickorna går från att vara barn till att bli vuxna kvinnor (ibid).

Vem som utför FGM/C varierar beroende på folkgrupp, geografisk position och klass (28toomany, 2013). Omkring 80 % av FGM/C utförs av att traditionella utövare, så kallade *ngariba*. FGM/C genomförs också på sjukhus av antingen en barnmorska eller läkare, men då är siffran nere i 1 % (28toomany, 2013 och UNICEF, 2006). När FGM/C diskuteras i Tanzania är det enbart 6 % av de tanzaniska kvinnorna som stödjer ingreppet. Trots detta visar 28toomany (2013) rapport alarmerande nog att antal FGM/C-ingrepp i Tanzania har ökat sedan 2004.

1.6 Begrepp: Kvinnlig könsstympning/omskärelse

Det har länge pågått en intensiv debatt kring vilken terminologi som ska användas när vi talar om ingrepp på kvinnors könsorgan. I det svenska språket finns begreppen kvinnlig omskärelse (KO) och kvinnlig könsstympning (KKS). På engelska finns Female Circumcision (FC), Female Genital Mutilation (FGM) och Female Genital Cutting (FGC). Valet av begrepp har stor betydelse för vilken ståndpunkt som lyfts fram, då samtliga begrepp innehar en politisk betydelse.

1978 myntade den amerikanske forskaren och aktivisten Fran Hosken begreppet FGM, som antogs som officiell term av WHO (NCK-rapporten, 2011). 1991 gick FN över från omskärelse till könsstympning på uppmaning av WHO. Därefter anammade de flesta organisationer och forskare könsstympning som den officiella termen. 1996 föreslog en FN-stödd organisation i Uganda termen FGC som är en mer neutral term än FGM, med förklaringen att laddade termer kan försvåra kommunikationen mellan organisationer och utövare av FGM/C. Många organisationer och forskare har slagit ihop dessa termer och bildat förkortningen FGM/C. I Sverige är visserligen den officiella termen KKS, men socialstyrelsen (2014) har gått ut med att man ska använda termen med försiktighet:

⁵ Se bilaga 2: Lagar och förordningar i Tanzania.

Kvinnlig könsstympning eller kvinnlig omskärelse innebär att man skär bort hela eller delar av de yttre könsorganen på flickor på grund av kulturella, religiösa eller andra traditionella orsaker. KKS är en vanlig förkortning på kvinnlig könsstympning i Sverige /.../ Det är viktigt att särskilja kvinnlig könsstympning från manlig omskärelse, eftersom det första i de allra flesta fall är ett mycket allvarligare ingrepp med svåra komplikationer som följd. Men att använda termen könsstympning kan uppfattas som mycket laddat och starkt av berörda personer och det riskerar då att försvåra en konstruktiv och stödjande dialog mellan privatperson och socialtjänst- eller sjukvårdspersonal.

UNICEF (2013) definierar ingreppet enligt följande:

Female genital mutilation [FGM], also known as ‘female genital cutting’ [FGC] or ‘female circumcision’ [FC], refers to “all procedures involving partial or total removal of the female external genitalia or other injury to the female genital organs for non-medical reasons. The terminology used to describe the practice has potentially offensive connotations and has thus been a subject of ongoing debate.

Socialstyrelsen (2014) och UNICEF (2013) menar att det handlar om ett ingrepp där hela eller delar av det yttre könsorganet skärs bort till följd av icke-medicinska skäl. Det vi finner intressant med dessa definitioner är att de lyfter komplexiteten i att tala om antingen könsstympning eller omskärelse. Då det i begreppet kvinnlig könsstympning ligger en värdering om att kvinnan utsatts för att ha blivit stympad, vilket kan krocka med kvinnornas egna upplevelser om ingreppet. Till följd av det menar vissa kritiker att könsstympning är ett alltför värdeladdat ordval. Samtidigt som andra kritiker vänder sig mot att tala om kvinnlig omskärelse då detta ordval anses förmildra ingreppets omständigheter. För att fånga upp dels det fysiska och psykiska påverkan som ingreppet medför och den individuella och kulturella skillnaden i ingreppet föreslår UNICEF (2013) att använda sig av hybriderna FGM/C. Eftersom vi själva både vill få med variationen i ingreppet och vara lyhörda för den kulturella skillnaden och individuella upplevelsen kommer vi i denna uppsats att fortsättningsvis använda oss av förkortningen FGM/C.⁶

1.7 Ämnesmotivation

International association of schools of social work (2014) föreslår en global definition av socialt arbete:

Social work is a practice-based profession and an academic discipline that promotes social change and development, social cohesion, and the empowerment

⁶ Enligt WHO:s rapport från 2007 rymmer begreppet FGM/C fyra olika typer av ingrepp. Vilken typ av FGM/C som praktiserar är beroende av folkgrupp och landet det utövas i. Läs mer om de olika typerna av FGM/C i bilaga 3: Fyra typer av FGM/C-ingrepp.

and liberation of people. Principles of social justice, human rights, collective responsibility and respect for diversities are central to social work. Underpinned by theories of social work, social sciences, humanities and indigenous knowledge, social work engages people and structures to address life challenges and enhance wellbeing.

Ovanstående definition förklarar socialt arbete som ett tvärvetenskapligt perspektiv, vars övergripande mening är att arbeta för att förbättra levnadsförhållanden och förebygga missgynnande förhållanden för grupper och/eller individer. Anna Meeuwisse och Hans Swärd (2006) skriver att socialt arbete syftar till en lösning av det *sociala problem* som återfinns på en/flera av de tre nivåer: Strukturell-, grupp- och individuell-/familjenivån. Genom att skriva att det rör sig om ett *socialt problem* indikeras att förhållandet är något dåligt som antas kunna lösas till det bättre (Loseke, 2010). Då vi väljer att skriva om FGM/C i Tanzania argumenterar vi för att FGM/C är ett socialt problem som genom socialt arbete kan motverkas (ibid).

FGM/C blir ett problem på strukturell nivå då kvinnors kroppar utsätts för ett ingrepp som strider mot de mänskliga rättigheterna i FNs konventioner.⁷ På strukturell nivå skulle en samhällssyn som jämställer kvinnors kroppar och rättigheter kunna motverka FGM/C. På grupp- och organisationsnivå skulle socialt arbete kunna bedrivas genom att organisationer som arbetar för att synliggöra och göra motstånd mot FGM/C få ökat maktinflytande. Det är främst på denna nivå som vi har koncentrerat vårt uppsatsarbete, då vi har varit i kontakt med organisationer och aktivister som bedriver motståndsarbete mot FGM/C. Inom familj- och individnivå innebär den sociala åtgärden att fokusera på vilka attityder som råder angående FGM/C. Antas FGM/C vara något hedersvärt och eftersträvt skulle det sociala arbetet kunna innebära att arbeta mot en attitydförändring.

1.8 Situerad forskningsposition

Alan Bryman (2011) menar att all forskning som producerar genomsyras av forskarens personliga värderingar, alltifrån valet av ämnesingång till hur ämnet analyseras och får sin slutsats. Att vi därför väljer att skriva om FGM/C präglas av vad vi bär med oss för personliga värderingar och förkunskaper. I linje med detta talar Donna Haraway (2008) om att forskaren måste situera sin forskningsposition. Haraway (ibid) menar att forskaren ska synliggöra sin forskningsposition genom att presentera sina värderingar och förkunskaper. Detta har växt fram som kritik mot positivismen som hävdar att forskaren är objektiv och producerar universella sanningar.

Vi som skriver denna uppsats är två svenskfödda kvinnor, där en har bakgrund inom bildjournalistik och en inom genusvetenskap. Vi har inga egna erfarenheter av FGM/C, utan den förkunskap som vi startade utifrån kommer från föreläsningar, tidigare forskning och i viss mån från våra verksamhetsförlagda utbildningsplatser (VFU), då en av oss hade sin VFU-

⁷ Se bilaga 2: Lagar och förordningar i Tanzania.

plats på en ungdomsmottagning. Där väcktes tankar om hur tabubelagt och komplext FGM/C är att bemöta. Men även hur mycket okunskap och stereotypa föreställningar som råder kring ämnet. För att få en djupare förståelse över FGM/C ville vi därför göra vår uppsats i ett land där det utförs och där vi kunde intervju motståndsaktivister för att höra och försöka förstå deras tal om FGM/C. Genom att våra förkunskaper och värderingar är kontextbundna är våra utgångspunkter varken objektiva eller universella, utan subjektiva och socialt präglade (Spivak, 2002 och Haraway, 2008). Detta bidrar till att vi kommer ifrån en kultur där FGM/C anses som ett kränkande ingrepp. Vi är medvetna om denna bakgrund påverkar uppsatsens innehåll och hur vi har valt att angripa FGM/C. Vi försöker dock parera denna inställning med att även vara öppna för nya perspektiv och förhållningssätt mot FGM/C.

1.9 Avgränsning

I vår studie har vi av olika anledningar valt att avgränsa oss till att undersöka *motståndsaktivisters tal om FGM/C i Tanzania*. För det första är motståndsaktivisterna pålästa och vana vid att samtala om FGM/C. Detta gör att vi inte hindras av den rådande tabun som annars kunde ha försvårat samtalet om FGM/C. Då informanterna har valt att arbeta inom motståndsrörelser har de ett uttalat ställningstagande mot FGM/C. Detta gör att vi kommer rakt in i motståndsaktivismens diskursfält som är en del av vårt syfte.

Just nu finns det tolv tanzaniska organisationer som arbetar med FGM/C. Dessa tolv organisationer jobbar självständigt och har olika religiösa och politiska värdegrunder. Vi har varit i kontakt med fem personer som jobbar inom fyra av dessa organisationer. De fem personer som vi har varit i kontakt med deltar till följd av deras engagemang och erfarenhet. Vi avgränsar oss därmed till deras aktivism och kommer därför inte göra en undersökning om hur deras tal påverkas av deras ålder, kön eller klasstillhörighet. Detta på grund av att vi har valt att fokusera på motståndet och inte på informanterna som individer.

Genom att vi har avgränsat oss till att undersöka motståndsaktivisternas tal om FGM/C har vi valt bort andra aktörer som berörs av FGM/C. Denna avgränsning gjorde vi delvis på grund av att vi är intresserad av de motstånd som har växt fram mot FGM/C, och därmed är det själva motståndet i sig och inte ingreppet som vi har fokuserat på. Självklart skulle det vara berikande att ta del av den sidan som förespråkar FGM/C argument. Men att hitta intervjupersoner som praktiserar eller har genomgått FGM/C är svårt, då dessa inte har några organisationer att kommunicera genom till följd av att ingreppet är olagligt i Tanzania.

FGM/C pågår i många delar av världen, men är mest utbredd i länder som ligger i Nord- och Östafrika (UNICEF, 2014). Vi valde att avgränsa oss till ett av dessa länder, Tanzania. En av dessa anledningar var att det i Tanzania både existerar ett starkt motståndarbete mot FGM/C, parallellt med att det fortfarande praktiserar. Enligt oss skapar detta en intressant kontrast mellan vilka argument som hörs i motståndsaktivisternas tal mot FGM/C i relation till vad som faktiskt försegår (28toomany, 2013). Dessutom kan Tanzania räkas som ett av de mer tillgängliga länderna, då Tanzania både är engelskspråkigt och ett land där vi som två västerländska kvinnor kan ta oss runt i utan att det medför för stora risker. I Tanzania

praktiseras FGM/C mestadels i regionerna Arusha, Dodoma, Kilimanjaro, Manyara, Mara och Singida. De flesta organisationer i Tanzania jobbar på lokal nivå och fokuserar på en eller några specifika regioner. Vi avgränsade oss till några av dessa regioner. Att intervjua informanter från respektive region hade varit intressant och lärorikt men på grund av tidspress och långa geografiska avstånd var vi tvungna att begränsa oss till ett lägre antal regioner.

Omskärelse av könsorgan praktiseras även på män (Dorkenoo, 1995). Vi har dock valt att avgränsa oss till FGM/C, då männens motsvarande ingrepp inte är fysiskt lika omfattande och skadligt som på kvinnor (ibid). Vi vill här lyfta att vi ifrågasätter denna ståndpunkt och kommer gå djupare in på detta framöver i uppsatstexten.⁸ Då vi inte har funnit någon organisation i Tanzania som arbetar med manlig omskärelse och informanterna skiljer på dessa ingrepp har vi valt att göra samma avgränsning.

1.10 Disposition

I uppsatsens följande text kommer vi först ta del av tidigare forskning kring FGM/C. Där vill vi ge en sammanfattad bild av forskningen kring FGM/C och hur den lett fram till dagens forskning. Vi vill belysa både de ledande perspektiven, men även den kritik som finns mot dessa. I nästa teoridel kommer vi gå in på de teorier som ligger till grund för vår analys. Den teorin som får störst utrymme och som vi också använder oss mest av i analysen är Ernesto Laclau och Chantal Mouffes syn på diskursteori. I nästa teoridel förklarar vi feministisk teori som fokuserar på hur ojämlikhet mellan män och kvinnor skapas och hur olika typer av motstånd kan radera detta. I den sista teoridelen går vi in på poststrukturalismen som är den teoribildning som ifrågasätter västvärldens sociala, språkliga, kulturella, ekonomiska och politiska dominans över orienten. Dessa teoretiska tankar kommer vi bära med oss när vi går in i analysen av vår empiri som ligger till grund för denna uppsatstext.

I metoddelen kommer vi gå igenom metodansats och metodval där vi förklarar vilken metod vi valt och motiverar varför. Vi kommer argumentera om texten legitimitet genom validitet, generaliserbarhet och reliabilitet. Vi kommer även ifrågasätta dessa begrepps aktualitet och föreslå alternativa sätt att stärka vår text legitimitet. Därefter kommer vi i analysens genomförande förklara hur vår analysprocess har sett ut. Under urval och genomförande beskriver vi urvalsprocessen. I etikdelen går vi igenom de etiska dilemman som vi har stött på under arbetet med uppsatsen. I avsnittet metodmedvetenhet problematiserar vi vårt metodval och lyfter uppsatsens svagheter.

I resultat- och analyskapitlet börjar vi med att presentera informanterna och analysera hur deras positioner präglar argumenten mot FGM/C. Vi kommer därefter skriva om de diskurser som vi anser är de mest framträdande i talet om FGM/C, och sedan titta närmare på hur dessa samspelar med varandra. Till sist kommer vi lyfta blicken och se hur diskurserna har skapats genom större diskurser. I slutdiskussionen öppnar vi upp för våra egna tankar och funderingar

⁸ Se 8.0 Slutdiskussion.

som kom fram under uppsatsen. Vi avslutar med att ge förslag på vad som skulle vara intressant att forska vidare om.

2.0 Tidigare forskning

Den forskning som finns om FGM/C är tvärvetenskaplig. De fysiska och psykiska hälsokomplikationer som uppstår har länge studerats från naturvetenskapliga områden. De sociala mekanismerna bakom fenomenet har intresserat antropologer, genusforskare och sociologer (Shell-Duncan & Hernlund, 2000). Större delen av forskningen om FGM/C är skriven utifrån ett internationellt perspektiv (NCK, 2011). Den nationella forskningen i Sverige är småskalig och fokuserar mest på hur flickor och kvinnor som genomgått FGM/C ska bemötas inom vården och av samhället (Johnsdotter, 2007). Den nationella forskningen som bedrivs inom Tanzania är begränsad och otillgänglig för oss då den har bedrivits på swahili och i liten skala. Därför har vi fokuserat på internationell forskning.

Aktivisten och feministen Fran Hosken (1994) var en av de första som belyste FGM/C i rapporten *The Hosken Report: Genital and Sexual Mutilation of Females*. Hon utgick från en feministisk förklaringsmodell där hon beskrev FGM/C som mäns makt mot kvinnor. Hosken (ibid) menade att traditionerna och genomförandet av FGM/C fortgick eftersom männen då kunde upprätthålla kontrollen över kvinnorna. Tillsammans med många andra forskare var Hosken anhängare av det radikalfeministiska perspektivet, som föddes fram ur andra vågen feminism under 1970- och 80-talet. Hosken och andra västerländska forskare fick dock kritik, bland annat av afrikanska forskare som menade att de förenklade FGM/C genom att se det ur ett radikalfeministiskt perspektiv och neokolonialt synsätt (NCK, 2011). Bland annat så målade västvärldens forskare upp en bild av FGM/C som känslomässigt triggande, utan att problematisera fenomenet FGM/C (Obiora, 2007). Kritiken har inneburit att forskare från väst har blivit mer lyhörda i sin framtoning mot FGM/C (NCK, 2011). Genom att ideella organisationer utvecklade samarbetet mellan västvärlden och Afrika kom mer kampanjer att drivas av afrikanska medborgare. Idag drivs de flesta antikampanjer i Afrika av afrikanska kvinnor och män (Talle, 1987). Trots stiftade lagar och påtryckningar från FN och hjälporganisationer pågår ändå FGM/C i många länder (WHO, 2008). Även om siffrorna sjunker går det långsammare än vad som hoppats på. Anledningen till den långsamma eliminering tros bero på påtryckningar från familj och samhället där FGM/C praktiseras (ibid). UNICEFs analys av internationell hälsodata har visat en stark länk mellan kvinnors möjlighet att kontrollera sina egna liv och negativ syn på FGM/C (ibid).

Anledningen till varför FGM/C fortfarande praktiseras är omtvistat och ser olika ut beroende på land, kultur och region. En större majoritet inom forskarvärlden är ense om att FGM/C grundar sig i maktförhållandet där auktoritet och status genomsyrar utförandet av FGM/C (Obiora, 2007). I en del kulturer uppges det att flickor måste genomgå FGM/C för att ens kunna bli accepterade som respektabla kvinnor (Dorkenoo, 1995). Simone de Beauvoir (2006) skriver i *Det andra könet* hur kvinnor blir till kvinnor genom att tillskrivas samhällets normer om vad en kvinna antas vara. Med hennes teori är förståelsen för kvinnlighet inte någonting vi föds till, utan något vi blir. Sett ur hennes teori finns det alltså olika sätt som kvinnor antas skapas på. I linje med detta kan FGM/C ses som en tydlig markör för ritualen där kvinnlighet skapas.

Huruvida FGM/C erhålls genom mäns makt mot kvinnor eller inte är omdebatterat. Vissa forskare anser att männen vidhåller FGM/C, medan andra säger att det är ett sociokulturellt fenomen där även kvinnor utför makt över kvinnor (Dorkenoo, 1995). FGM/C hamnar här inom ett perspektiv om vem som har makt och hur denna makt utövas. Detta gör att kvinnor både kan vara förtryckta av män och andra kvinnor. De lever alltså då i dubbel utsatthet.⁹

Det perspektiv som idag dominerar är den *globala FGM diskursen*, som fokuserar på kvinnors och barns rättigheter ur ett globalt perspektiv (NCK, 2011). WHO förklaras som en av de främsta aktörerna som från början jobbade med FGM/C ur ett människorättsperspektiv och årligen utkommer med rapporter om FGM/C (ibid). Samtidigt finns en mängd litteratur och fakta från frivilligorganisationer som fokuserar på hälsoeffekten av FGM/C (ibid). De flesta studier kring hälsoskador kring FGM/C är gjorda utifrån kvalitativa fallstudier (Shell-Duncan & Hernlund, 2000). Det är svårt att framställa kvantitativ data som kan ge en generaliserande bild av vilka komplikationer kvinnor kan få av FGM/C, speciellt när det gäller komplikationer under en längre period (ibid). Anledningen till detta är bland annat att många kvinnor inte vågar uppsöka vård för sina problem eller att föräldrar håller sina barns hälsoproblem dolda (ibid).

Claudie Gosselin (2000) beskriver hur kvinnor i Mali genomför FGM/C på andra kvinnor för att tjäna pengar. De så kallade *numi*-kvinnorna förlorar sin inkomst genom att sluta genomföra FGM/C. I Gosselins studie (ibid) *Handing over the knife* beskrivs det hur motståndsorganisationers enda sätt att stoppa FGM/C var att hjälpa numi-kvinnorna hitta nya sätt att försörja sig på. För att skapa en fungerande kommunikationsväg uppfann organisationerna ceremonier där kvinnor som utförde FGM/C skulle lämna ifrån sig kniven som en symbolisk ritual att visa upphörandet av FGM/C (ibid). Dessa typer av sociala reformer är ett vanligt tillvägagångssätt för motståndsorganisationer då de har haft stor inverkan på att kunna eliminera FGM/C (ibid).

Maryam Abdullah (2014) skriver om utmaningen att balansera de två synsätten universalism och kulturrelativism i kampen mot FGM/C. Begreppet universalism innebär strävan efter att alla individer oavsett religion, kön, ålder eller kulturell bakgrund ska ha tillgång till samma rättigheter. Men Abdullah (ibid) problematiserar även begreppet och menar att universalismen grundas ur det västerländska samhället och till följd av detta är konventionerna om de mänskliga rättigheterna skrivna ur ett västerländskt perspektiv. Att applicera mänskliga rättigheter ur ett kulturrelativistiskt perspektiv ser till människan som tillhörande av ett kollektiv. Detta i motsats till universalismen som har ett individfokus. Med detta menas att rättigheter inte kan ses som lika för alla individer utan ser olika ut beroende på vilket kultur vi tillhör. Enligt Abdullah (ibid) är de båda synsätten i sin extrema form inget hållbart argument för att angripa FGM/C. Då ett för universalistiskt synsätt bidrar till för hårda sanktioner och skapar svårigheter att kommunicera med de personer som utför FGM/C. Samtidigt kan inte

⁹ Se 4.0 Feministisk teori.

det kulturrelativistiska begreppet anses som tillräckligt för att försvara FGM/C då flickor och kvinnor riskerar att utsättas för fara. Abdullah (2014) menar däremot att kombinationen av de två synsätten skapar de bästa förutsättningarna för att kunna jobba med FGM/C. De flesta ideella och politiskt obundna organisationer anser sig själva jobba ur ett universalistiskt synsätt. Men till skillnad från statens lagförordningar och hot om sanktioner har organisationer istället närmat sig ett perspektiv med inriktning av *cultural sensitivity* (ibid). Detta perspektiv innebär att organisationer bör ha en kulturell lyhördhet gentemot andra kulturer och inte ett ensidigt fokus på förbud (ibid). Sammantaget menar de att ett kollektivt agerande i samklang med andra kulturer antas vara den enda möjliga vägen till att helt eliminera FGM/C (ibid).

Det finns många studier som fokuserar på de hälsokomplikationer som sker vid FGM/C, både ur ett kortsiktigt och långsiktigt fokus (WHO, 2014). WHO kommer numera årligen ut med rapporter som visar på hur FGM/C ger fysiska och psykiska hälsokomplikationer. Bland annat visar många studier hur blodförlust, infektioner och kroppslig traumatisk chock uppkommer vid FGM/C (ibid). Samtidigt lider många kvinnor av långsiktiga komplikationer såsom urinläckage och infektioner som är svåråtkänt samt riskabla förlossningar (WHO, 2008). Bland annat är dödligheten hos barn som föds av kvinnor som genomgått FGM/C högre, jämfört med de som fötts av kvinnor som inte genomgått FGM/C (ibid). Studierna visar även hur kvinnor som genomgått FGM/C löper större risk att drabbas av psykisk ohälsa och försämrad sexuell förmåga. I en studie där egyptiska kvinnor som både hade och inte hade genomgått FGM/C intervjuades, visade resultatet att de som hade genomgått FGM/C led av mer somatiska besvär, ångest och fobi (Elnashar & Abdelhady, 2007). Det trauma som dessa kvinnor går igenom som yngre kan orsaka posttraumatisk stress och minnesluckor i vuxen ålder (ibid). I en ytterligare studie intervjuades både kvinnor som genomgått FGM/C och inte genomgått FGM/C (Alsibiani & Rouzi, 2008). Resultatet visade att de kvinnorna hade en försämrad sexuell hälsa i form av mindre sexuell stimulans, svårare att lubricera och sämre möjlighet till orgasm, jämfört med de kvinnor som inte hade genomgått FGM/C.

Samtidigt som studierna visar på hur kvinnor drabbas av hälsokomplikationer, riktas en viss kritik mot dessa studier. Kritikerna menar att bilden som ges är alltför snedvriden och likriktad. Fuambai Ahmadu¹⁰ (2007) kritiserar i *Aint I a woman too* bilden av kvinnor som genomgått FGM/C som sexuellt dysfunktionella. Hon problematiserar den stereotypa bilden som sprids och som påverkar flickor och kvinnors självbild negativt. Hon menar att idéerna kring FGM/C kommer från västerländska forskare och inte från afrikanska kvinnor med egen erfarenhet, vilket skapar myter om kvinnorna (ibid).

¹⁰ Fuambai Ahmadu är den enda kända omskurna forskaren inom forskningsfältet FGM/C.

3.0 Diskursteori

Diskurs som begrepp är framväxt ur den socialkonstruktivistiska forskningen som innebär att omvärlden skapas genom kollektiva handlingar och mellanmänskliga interaktioner (Payne, 2008). Diskurs blir i detta sammanhang ett verktyg för att visa hur handlingar och talet påverkas av den sociala och kulturella kontexten, och det påverkar i sin tur vilka diskurser som växer fram.

Begreppet diskurs innebär det bestämda sättet ”att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen)”(Winther Jørgensen & Phillips, 2000:7). Med betoning på *det bestämda sättet* menas att när vi använder språket sker en mer eller mindre medveten konstruktion av vår omgivning (Winther Jørgensen & Phillips, 2000 och Börjesson & Palmblad, 2007). Förenklat innebär det att språket inte enbart återger verkligheten, utan även skapar vår verklighet (Bergström & Boréus, 2005). Exempelvis när ett ting namnges, tillskrivs det samtidigt betydelse som skapar ramarna för hur vi kan uppfatta och förhålla oss gentemot tinget (Winther Jørgensen & Phillips, 2000 och Börjesson & Palmblad, 2007). På så sätt blir diskurs ett sätt att se hur betydelseprocessen går till (Börjesson & Palmblad, 2007).

Genom att använda ett diskursivt perspektiv innebär det att vara medveten om maktkampen under den ständigt pågående betydelseprocessen (ibid). Diskurs bör därför inte ses som ett enbart påtvingat tankemönster som vi anammar, utan istället som ett tankemönster som vi både socialiseras inom och som vi aktivt producerar (Howarth, 2007). Diskursen blir då både producenten och produkten som kan omkullkastas eller förstärkas genom sättet som vi använder diskurserna på (Winther Jørgensen & Phillips, 2000 och Börjesson & Palmblad, 2007). Exempelvis kan uppfattningen av kvinna se olika beroende på vilka diskursiva glasögon som vi använder.

Vi har valt att använda delar av de poststrukturalistiska diskursteoretikerna Laclau och Mouffe (2008) syn på diskurs. Deras tankegångar har växt fram med inspiration ifrån de marxistiska filosoferna Louis Althusser och Antonio Gramsci (Howarth, 2007). De utmärkande dragen i Althusser och Gramscis teoribildning är att språket och vårt medvetande kan ses som ideologiska fenomen som produceras genom bakomliggande politiska och ekonomiska strukturer (ibid). Vårt språk och medvetande kan dock förändras genom en omfattande klasskamp. Althusser och Gramsci betonade också att det materiella måste ses i ljuset av diskursen (ibid). Laclau och Mouffe räknas höra till den postmarxistiska teoribildningen då de väger samman den marxistiska synen på att både språket och det materiella får sin mening inom diskursen med den poststrukturalistiska synen som säger att samhället konstrueras och ser därför olika ut över tid och rum (ibid).

Laclau och Mouffe (1990) menar att all mening konstrueras genom diskursen. Det innebär att hur vi uppfattar ett ting beror på vilken diskurs som blir talande för tingets mening (ibid). Om vi till exempel ser ett hav kan detta betraktas som ett hinder som kräver båtar eller broar för transport. Det kan även ses som gynnande för friluftsliv med möjlighet till simning och

dykning, eller som ett särskilt intresse för marinbiologer. Då tingen först får mening genom valet av diskursen menar Laclau och Mouffe (2008) att det inte finns någon utomdiskursiv mening. Till exempel *existerar* havet *utanför* diskursen, men det är först genom diskursen som havet *får mening*. Går vi vidare med denna uppfattning så innebär det att mening skapas och upprätthålls genom givna regler som finns socialt och kulturellt inbäddade i diskursen (Howarth, 2007).

Inom konstruktivistisk forskning råder det dock en viss oenighet om i vilken grad diskurserna konstruerar vår verklighetsuppfattning (Burr, 1995 och Czarniawska, 2005). Vivien Burr (1995) menar att det finns en grad av stark och svag konstruktivism. Den starka konstruktivismen menar att det inte finns någon mening utanför diskursen, utan alltifrån vad en människa är till havets funktion får betydelse genom diskursen. Från den starka uppfattningen går en gradskillnad till den svaga konstruktivismen som står för uppfattningen att diskursen skapas genom att människan aktivt förhåller sig till språket och det materiella *existerar* även utanför diskursen. Denna gradskillnad har Barbara Czarniawska (2005) formulerat i fem steg:

1. Världen har konstruerats av människor
2. Verkligheten är en social konstruktion
3. Människor konstruerar sina världar
4. Människor konstruerar sociala institutioner
5. Kunskapen är socialt konstruerad

Beroende på vilket steg vi har som utgångspunkt när vi betraktar vår omvärld kommer detta påverka hur stor stort inflytande vi anser att människan har i sitt agentskap och synen på existens utanför diskursen (Czarniawska, 2005, Burr, 1995 och Johansson, 2006). Laclau och Mouffe (2008) menar att fenomenet *existerar* utanför diskursen, att människans identitetsposition är föränderlig och att människan har en politisk möjlighet att påverka meningsprocessen. Dessa påståenden visar att Laclau och Mouffe befinner sig mellan tre-fem på Czarniawska-skalan (Johansson, 2006). Det gör att vi blir mer flexibla i vår analys då vi kan ställa frågorna: Hur konstrueras informanternas tal? Vad påverkas dessa av? Kan motstånd göras?

Laclau och Mouffe (2008) menar även att tingets betydelse aldrig kan ses som evig, utan betydelseprocessen är ständigt i en social strid om vilken betydelse som tillfälligt ska bli den rådande. Laclau och Mouffe (*ibid*) förklarar detta genom att använda begreppen antagonism, artikulation, moment, element och hegemoni. Artikulation handlar om hur meningsprocesserna går till genom att något yttras inom diskursen (*ibid*). På så sätt är det genom artikulationen som element uppkommer. Element innebär att ett fenomen kan ha olika mening beroende på diskursen (som havet ovan) (Bergström & Boréus, 2005). Men genom att de olika diskurserna strider om vilken mening som ska bli rådande, försöker de diskursiva praktikerna finna en slutgiltig mening, så kallad moment (*ibid*). Då olika diskurser kämpar för olika betydelser är det en ständig kamp om att göra element till moment. Detta ständiga meningskrig benämns av Laclau och Mouffe (2008) som antagonism. Till detta kommer

begreppet hegemoni, som innebär att en diskurs försöker inta rollen som det ledande och dominerande meningssystemet (Laclau & Mouffe, 2008). Om till exempel marinbiologi skulle bli det dominerande meningssystemet skulle havet få mening kopplat till marinbiologi.

Sammantaget menar Laclau och Mouffe (ibid) att allt får mening genom diskursen samtidigt som denna mening i grunden är instabil och mottagligt för förändring. Genom att använda oss av Laclau och Mouffe vill vi se till hur informanternas berättelser om FGM/C präglas av olika diskurser mot FGM/C, samt hur dessa yttranden står i jämförelse mot den traditionella uppfattningen om FGM/C. På så sätt vill vi använda Laclau och Mouffe för att komma rakt in i hur talet om FGM/C befinner sig i konflikt med de olika synsätten. Men vi väljer också att använda oss av Laclau och Mouffe (ibid) på grund av att de menar att handlingar och talet är det som tillsammans tillskrivs mening. Detta tankesätt tycker vi fångar upp både motståndskraftens tal om FGM/C och utövandet av FGM/C.

4.0 Feministisk teori

Den feministiska tanketraditionen har vuxit fram under flera sekler och har rötter inom bland annat den liberala, den marxistiska/socialistiska och den radikala ideologin (Gemzöe, 2002). Liberalfeminismen huvudfråga är att kvinnor och män ska få samma grundläggande rättigheter. De menar att vår västerländska historia präglas av sekler där män har haft större politiska och sociala rättigheter. Kvinnan har istället blivit hänvisad till hemmets privata sfär och då inte haft samma politiska, sociala, lagliga eller arbetsmässiga rättigheter. Liberalfeminismen kämpar därmed för att utbildning och förändrade attityder ska påverka kvinnans ställning i samhället (ibid). Liberalfeminismen blir aktuell då fokus riktas mot utbildning och rättigheter. En stor del av motståndsaktivisternas arbete handlar om att sprida kunskap om FGM/C och kvinnors rättigheter.

Den marxistiska/socialistiska feminismen betonar att kvinnan måste få samma ekonomiska rättigheter som männen (ibid). Om kvinnor inte är självförsörjande förblir de beroende av männens försörjning. Den marxistiska/socialistiska feminismen förespråkar en klasskamp där klassamhället upphör genom en ekonomisk omfördelning, vilket per automatik skulle bidra till att kvinnans underordnade ställning raderas (ibid). Detta perspektiv blir aktuellt då FGM/C även berör ekonomiska aspekter, då aktörer kan tjäna pengar på att FGM/C utförs.

Radikalfeminismen menar att kvinnornas underordnade position upprätthålls genom att det finns en könsmaktsordning som legitimerar mäns överordning och kvinnors underordning (ibid). Kate Millett (1970) introducerade i boken *Sexualpolitik* begreppet patriarkatet för att beskriva det maktförhållandet där män som grupp anses vara överordnade kvinnor som grupp. Hon (ibid) menar att den patriarkala samhällsordningen har blivit allmänt vedertaget till den grad att den har institutionaliserats i vår verklighetsuppfattning som det naturliga sättet att se på verkligheten. Då både män och kvinnor är en del av samhället är det både män och kvinnor som bidrar till att den patriarkala verklighetsuppfattningen bibehålls (ibid). Denna process måste medvetandegöras för att denna samhällssyn ska uppmärksammas och sedan raderas. Det patriarkala begreppet finner vi relevant i frågan om FGM/C då vi ställer oss frågan om män och kvinnors positioner i samhället kan ses som bidragande orsaker till att FGM/C praktiseras.

5.0 Postkolonial teori

Edvard Said (2004) skriver i *Orientalism* om hur västvärlden har producerat uppfattningar om orienten¹¹. I en historisk tillbakablick skriver Said (ibid) att västvärlden har kolonialiserat orienten. Under denna historia av kolonialism har västvärlden både styrt och skapat bilden av orienten. Enligt Said (ibid) har detta varit möjligt då västvärlden har varit den dominerande världsmakten, vilket får konsekvenser både för hur västvärlden uppfattar orienten och hur orienten uppfattar sig själv.

Stuart Hall (1999) menar att även om kolonialismen formellt sett anses vara över, så pågår fortfarande det koloniala synsättet där västvärlden har den dominerande positionen. Som en reaktion på detta har postkoloniala teoribildningar växt fram. De postkoloniala teorierna menar att den västerländska kunskapsproduktionen och dess förankring i över- och underordning fortsätter att skapa bilden av orienten (ibid). Sara Ahmed (2010) skriver i *Vithetens fenomenologi* att de som dominerar de sociala och kulturella utrymmen kan ta dessa i anspråk och göra dem till sina. Genom att göra utrymmena till sina legitimeras denna tankegång och blir ett normerande sätt att uppfatta omgivningen på. Genom att västvärlden har den dominerande positionen är det dennes uppfattning som har tolkningsföreträde och som blir den rådande.

De postkoloniala teoribildningarna vill ta bort den västerländska dominansen och lyfta upp orientens röst (ibid). Gayatri Chakravorty Spivak (2002) skriver i texten *Kan den subalterna tala?* om hur rösterna från orienten tystas ner till följd av den västerländska dominansen. Spivak (ibid) ifrågasätter då hur den rådande över- och underordningen mellan västvärlden och orienten ska kunna brytas om inte orienten får talutrymme. Vi vill i uppsatsen ta till oss det postkoloniala perspektivet om vem som får talutrymme om FGM/C.

¹¹ Vi har valt att använda oss av begreppet orienten för att inte skapa begreppsförvirring och hålla oss trogen till Said. Men istället för orienten skulle vi kunnat använda östvärlden, den andre eller utvecklingsländer.

6.0 Metod och material

6.1 Metodansats och metodval

En av forskningsvärldens grundstomar är läran om ontologi, vilket beskriver hur verkligheten uppfattas genom de olika ståndpunkterna objektivism och konstruktivism (Bryman, 2011). Objektivismens förespråkare menar att sociala företeelser inte kan påverkas av aktörer, utan att dess existens är helt oberoende av dessa. Bryman (ibid) förklarar detta genom att en organisation kan uppfattas som ett konkret objekt med egna regler, hierarkier och standardiseringar. Denna organisation kan ses som ett tvingande objekt där medarbetarna ingår i den fasta organisationskulturen utan att själva kunna påverka, vilket innebär att fenomenet existerar i sig själv. Ontologisk konstruktionism brukar förklaras som en motpol till objektivismen. Konstruktionism menar istället hur sociala företeelser präglas och förändras av aktörer som hela tiden påverkar hur verkligheten bör uppfattas. Det kan exemplifieras vidare genom att organisationen istället växer fram genom de sociala aktörernas handlande, i detta fall medarbetarna (ibid).

En annan grundfilosofi inom vetenskapsteori är epistemologi. Det betyder läran om kunskap, vilket beskriver *hur* vi studerar verkligheten. Epistemologi skiljs åt i de två ståndpunkterna positivism och hermeneutik. Positivismen är en deskriptiv kategori som ofta förknippas med naturvetenskaplig forskning med kvantitativa metoder där större mängder data analyseras. Målet för positivism är att skapa så kallad säker kunskap, där metoderna baseras på mätbar och replikerbar forskning (ibid). Den kvalitativa forskningsprocessen beskrivs som en mer tolkande och konstruktionistisk metod. Den utgår från det hermeneutiska synsättet där forskaren inte bara vill *veta* empirins innehåll, utan även få en *förståelse* av den sociala verkligheten utifrån tolkningar av omvärlden (Thurén, 2007). Karen Barad (2007) skriver i *Meeting the universe halfway* om kopplingen mellan hur vi uppfattar vår omvärld och hur vi tar till oss kunskap. Hon (ibid) kallar detta för *onto-epistem-ologi* som innebär att det inte går att skilja ontologi från epistemologi. Barad (ibid) menar även att fenomenet existerar både objektivt och genom att vi konstruerar det när vi studerar det. Genom denna teori blir det tydligt hur vår uppfattning av verkligheten och vår kunskap av verkligheten hänger samman.

Forskningsmetoder inbegriper fasta epistemologiska och ontologiska konsekvenser. Kvantitativ och kvalitativ forskning kan ses som två olika paradigmer som inte är förenliga med varandra (Bryman, 2011). Inom forskningsvärlden talar man om kvantitativ och kvalitativ metod som två olika tillvägagångssätt då de skiljer sig åt både teoretiskt och ontologiskt (ibid). Den kvantitativa metoden är generellt sätt hypotesbaserande och bygger på ett deduktivt perspektiv där teorin genererar hypoteser som sedan ställs mot empirin (ibid). En deduktiv ansats bygger på den positivistiska kunskapssynen som innebär att forskaren utgår ifrån evidensbaserad logik (Thurén, 2007). Den kvalitativa metoden innebär ett induktivt förhållningssätt, där empirin genererar valet av teorier (ibid). Den bygger på ett synsätt som menar att verkligheten är konstruerad av sociala aktörer. Den kvalitativa forskningen fokuserar även mer på ordens betydelse till skillnad från kvantitativ forskning som fokuserar på mätbar data och kvantifiering.

Metodval ska utgå från forskningens syfte och frågeställningar. I vår studie är syftet att undersöka vilka diskurser som framträder i de tanzaniska motståndskraftigasternas tal om FGM/C. Detta har vi valt att göra genom en diskursanalys där vi utgår från semistrukturerade intervjuer med fem informanter. Vi har valt en kvalitativ metod eftersom vi vill undersöka vilka diskurser som framträder när motståndskraftigasterna talar om FGM/C. Vi använde den kvalitativa forskningsstrategin då vi ville få en djupare förståelse för informanternas upplevelser. Den kvalitativa metoden utgår ifrån ett induktivt forskningssätt. Det innebär att det är empirin som genererar studiens teorier. Vi använder oss dock av en abduktiv ansats, vilket innebär att vi utgick från en teori samtidigt som vi lämnade plats till att analysen kunde öppna upp för andra teorier (Bryman, 2011).

Med den kvantitativa metoden hade vi kunnat nå ut till fler personer och fått en mer generell bild av situationen kring FGM/C. Den kvalitativa forskningen kan dock få fram fylligare information i jämförelse med en kvantitativ forskning, eftersom den är menad att studera och undersöka en viss social miljö i sin kontext (ibid). Kritiken mot den kvalitativa forskningsmetoden ligger i svagheten att se metoden som generaliserande. Samtidigt är den kvalitativa metoden inte ute efter att generalisera empirin till en större population, utan snarare att förstå innebörden av empirin (ibid). Det abduktiva synsättet gjorde också att vi kunde anpassa oss till vad informanterna upplevde som viktigt att tala om och därmed utgå ifrån deras perspektiv när vi analyserade. Dock kan den kvalitativa metoden bli för subjektiv då forskningen riskerar att utgå ifrån forskarens egna uppfattningar om vad som anses vara viktig (ibid). Men som vi diskuterade i 1.8 Situerad forskningsposition menar vi att forskning delvis kommer ur subjektiva värderingar. Att därför erkänna att forskning bygger på subjektiva värderingar anser vi stärker forskningens innehåll genom dess onto-epistemologiska ansats (Barad, 2007).

6.2 Urval och genomförande

Denna uppsats är skriven av två socionomstudenter. Vi har tillsammans haft ett nära samarbete när vi undersökte FGM/C. Större delen av uppsatsen har vi skrivit tillsammans. I kapitlet om tidigare forskning har Sigrid Malmgren haft huvudansvaret, medan Amanda Lönnstig har haft huvudansvaret för teorierna. Dock har vi under hela uppsatsen diskuterat texterna för att skapa en så dynamisk uppsats som möjligt.

I uppsatsen har vi använt oss av två olika typer av urval; målstyrt- respektive snöbollsurval (Bryman, 2011). Ett målstyrt urval innebär att forskaren medvetet väljer informanter utifrån syftet och frågeställningarna (ibid). Eftersom vi vill undersöka tanzaniska motståndskraftigasternas tal, kontaktade vi informanter som var organiserade i motståndsrörelser inom FGM/C. Detta gjorde vi genom att via internet söka upp vilka organisationer som fanns etablerade i Tanzania och sedan kontakta dessa via mail. Vi frågade även några av dessa om fler organisationer vilket gav oss utökat kontaktnät. På det sättet använde vi oss av ett snöbollsurval, vilket innebär att informanter genererar varandra (ibid). Denna typ av urvalsprocess blev nödvändig till följd av tidsbristen att hitta tillräckligt många informanter och organisationer att ifrån Sverige etablera kontakt med då många inte svarade på våra mail. Vi valde att fortsätta hålla

kontakten med de organisationer som vi fick snabbast gensvar ifrån. Under vår resa i Tanzania fick vi ytterligare kontakt med en annan organisation. Dock kunde vi intervjua denna eftersom det låg utanför resans tidsram.

De organisationer som vi kom i kontakt med ingår i ett större nationellt nätverk med tolv organisationer som alla på olika sätt arbetar med motståndsarbete kring FGM/C i Tanzania. De organisationer som vi etablerade kontakt med hade i varierande grad politiskt och religiöst bundna respektive obundna värdegrunder. Informant A och C tillhör religiöst bundna organisationer, informant B är aktiv inom en politisk bunden organisation och informant D och E tillhör organisationer som både är politiskt och religiöst obundna. De olika värdegrunderna påverkade troligen informanternas olika resonemang till motståndsarbetet. Att vi kom i kontakt med dessa organisationer var delvis till följd av deras geografiska position då de är belägna i områden som är tillgängliga både geografiskt och säkerhetsmässigt. Genom att intervjua informanter från olika organisationer och regioner får vi ett dynamiskt material att analysera, då vi vill mena att kontexten påverkar informanternas syn på FGM/C. Informanterna är män och kvinnor i åldrarna 20-60 år. De har olika utbildningsbakgrunder, alltifrån lärare till jurist. Deras olika yrkeskompetens gör att de arbetar med FGM/C på olika sätt då några arbetar mer administrativt på strukturell nivå, medan andra arbetar mer praktiskt på individnivå. De jobbar dock alla med ett starkt fokus på FGM/C och hur man ska minska praktiken av det. Informanterna har även olika lång yrkeserfarenhet av att arbeta med FGM/C, vilket kan påverka deras uttalanden.

Samtliga motståndsaktivister är aktiva i Tanzania och det är också där vi genomför alla intervjuer. Som intervjuare har vi delat upp och växlat mellan att den ena hade mer fokus på att intervjua medan den andra fokuserade på att anteckna. Vid intervjutillfällena har vi inte haft någon makt att välja miljö där intervjuerna ska genomföras. Detta har gjort att intervjuerna har tagit plats i alltifrån kontorsmiljö till den privata hemmiljön. Alla informanter förutom en blev intervjuad på sitt kontor, denna intervju genomfördes istället i informantens privata hem. Möjligen kan detta ha påverkat intervjuernas kvalitet då miljön påverkar hur samtal utformas (Eide & Eide, 2006). I kontorsmiljön bibehålls den professionella rollen samtidigt som kollegor kan närvara vilket kan störa intervjun. Vid ett intervjutillfälle delade informanten kontor med andra kollegor, vilket ibland kunde störa oss under intervjun. Inga större avbrott skedde under de övriga intervjuerna. Intervjun som skedde i hemmet formade samtalskaraktern i en mer privat riktning snarare än professionell (ibid). En av informanterna var ny på sin arbetsposition vilket uttryckte sig i att hen var osäker på hur våra frågor skulle besvaras.

I uppsatsen har vi valt en kvalitativ metod som bygger på djupare semistrukturerade intervjuer med ett urval av fem informanter. Vårt mål var att intervjua sex-sju informanter. Men när vi hade kommit upp i fem intervjuer noterade vi att informationen började upprepas. Det tillsammans med att det var svårt att hitta fler informanter gjorde att vi landade på fem

genomförda intervjuer. Dessa fem var utformande utifrån en semistrukturerad intervjuguide,¹² vilket innebär att intervjun är uppdelad i större teman där det går att röra sig fritt mellan frågorna (Bryman, 2011). Fokus ligger också på hur informanten uppfattar frågan och intervjuaren ska snarare följa än styra informanten, dock har intervjuaren ansvaret att inte intervjun inte svävar för långt ifrån ämnet (ibid). Under intervjuerna försökte vi i största mån skapa detta utrymme så att informanterna själva kunde utveckla svaren utan att bli begränsade av intervjuguiden. Utformningen av intervjuguide ska grundas på öppna och lättförstådda frågor (ibid). Vi har försökt formulera öppna frågor med så stor bredd att informanterna har kunna hitta egna ingångar. Intervjuerna blev sedan transkriberade och analyserade utifrån en diskursanalys (ibid).

6.3 Analysens genomförande

I uppsatsen använde vi oss av diskursanalys. Diskursanalys utgår från att språket är målet i sig och inte bara ett medel för kommunikation (ibid). Vår analys startade redan under första intervjutillfället i Tanzania, och har därefter fördjupats längs med analysprocessen. Under intervjuerna använde vi ljudinspelning för att fånga upp hela samtalet, till detta gjorde vi även anteckningar där vi skrev ner uttalande och egna tankar som kom under samtalet. När vi hade samlat in all empiri transkriberades intervjuerna och skrevs ut på print. Därefter läste vi igenom alla intervjuer och delade upp dessa i olika kategorier (Thuren, 2007). Utifrån kategorierna delade vi upp intervjuerna i större perspektiv som kunde bidra till en mer djupgående diskursanalys där vi analyserar vilka diskurser som framträder och hur de samspelar med varandra. De citat som vi tyckte var de mest intressanta och bäst beskrivna diskurserna skrev vi in i uppsatsen. Vid de tillfällen där vi vill framhäva vissa meningar i ett stycke, men ta bort andra har vi använt oss av symbolen /.../. Längre pauser har vi symboliserat med tre punkter i följd (...) (Bryman, 2011).

Diskursanalysens syfte är att uppmärksamma hur personer använder ord för att uppnå sitt syfte (ibid). Det betyder att vårt intresse var att hitta och urskilja olika bilder och föreställningar av verkligheten, och inte av att räkna något resultat. Dock har vi ändå valt att i 7.1 Informanterna göra en mindre innehållsanalys för att få en bättre överblick av vilka diskurser som dominerar och vilka som inte syns (ibid).

6.4 Etiska principer

Att skriva en uppsats handlar inte enbart om att formulera ett syfte som sedan ska försöka besvaras, utan hela uppsatsprocessen ska präglas av ett etiskt förhållningssätt (Kvale, 1997). Det etiska förhållningssättet innebär att ta moraliskt ansvar för vilken typ av kunskap som produceras och att värna om informanterna (Kvale, 1997 och Thomassen, 2009). För att värna om informanterna ställs det etiska kravet att informanterna ska ha fått relevant information om uppsatsens syfte och upplägg, informationskrav. Genom informationen ska informanterna

¹² Se bilaga 2: Intervjuguide.

kunna ta ställning om de vill delta i uppsatsen, samtyckeskrav (Kvale, 1997 och Bryman, 2011).

Vår första kontakt med informanterna togs via mail, där vi i varierande grad har diskuterat uppsatsen och deras samtycke. När vi mötte informanterna förtydligade vi informationen och efterfrågade deras samtycke. Att vi först uppfyllde kravet på information och samtycke när vi väl var på plats kan ha försvårat informanternas upplevelse av att kunna avstå. Istället kan informanten känt en skyldighet till att delta då vi hade rest en lång väg för att intervjua dem.

Vidare i processen handlar den etiska principen om att värna om att informanterna ska känna sig trygga i hur deras utsagor hanteras. Genom det så kallade konfidentialitetskravet ska vi säkerställa att uppgifter som kan identifiera informanten hanteras utifrån deras önskemål (ibid). Principen bygger på att informantens rätt till val av personlig integritet och skydd mot de konsekvenser som kan medföras vid publicering av uppsatsen. För att inte riskera någonting har vi tillsammans med informanterna valt att anonymisera deras personuppgifter. Detta till följd av att några av de organisationer vi har varit i kontakt med har utsatts för hot och mordförsök. Vi är därför extra försiktiga och kommer inte precisera kön, ålder och region då vi citerar informanterna. Då informanterna enbart har gett samtycke till att delta i denna uppsats är empirin endast knuten till detta sammanhang, nyttjandekravet (ibid).

Barad (2007) skriver hur kunskap som forskaren skapar även måste vara etiskt försvarsbar. Detta gör att forskare ständigt måste binda samman de etiska principerna med kunskapen som produceras, Barad (ibid) kallar detta för etik-onto-epistemologi. Då vi har valt att skriva vår uppsats på svenska, innebär det att informanterna som är engelskspråkiga inte kan ta del av uppsatsen. För att informanterna ska få ta del av uppsatsen kommer vi därför göra en förkortad version på engelska. Genom att ge tillbaka uppsatsen tar vi ansvar över att den kunskap som vi producerar med hjälp av informanterna också kommer tillbaka till dem. Vi har också under uppsatsprocessen reflekterat över hur våra bakgrunder spelat in och påverkat mötet med informanterna. Då vi inte delar samma kultur eller språk som informanterna har vi varit lyhörda till hur vi tolkar deras tal under intervjuerna. Dock kan vi inte frångå kulturella skillnader, utan vara medvetna om att vi fortfarande bär med oss våra sociala preferenser och av det vi har lärt oss om FGM/C innan denna uppsats skrevs. Detta kommer i sin tur påverka uppsatsens analys och utfall.

6.5 Validitet, generaliserbarhet och reliabilitet

Texter som gör anspråk på att bli underlag för kunskap måste präglas av god kvalitet och trovärdighet. För att möta det kravet brukar texten motiveras genom dess validitet (Thomassen, 2007, Thurén, 2007 och Bryman, 2011). Validitet innebär att forskaren enbart ska samla in material som hör till uppsatsämnet (Bryman, 2011). Vi har därför genom hela uppsatsprocessen varit medvetna om att de intervjufrågor vi formulerar och texten vi skriver måste höra till ämnet. För att öka textens validitet har vi haft mailkonversationer med

personer som arbetar med frågor inom FGM/C. Deras expertkunskap tillsammans med att vi har läst in oss i ämnet har bidragit till vår grundförståelse.¹³

Då vårt syfte är att ta del av de tanzaniska motståndskraftivisters tal om FGM/C, är underlaget till uppsatsen koncentrerad till de sociala miljöerna och situationerna som vi befann oss i där och då (Bryman, 2011). Den externa validiteten innebär i vilken utsträckning resultatet kan generaliseras till en större population (ibid). I vår uppsats är den externa validiteten förhållandevis låg då vi har ett begränsat urval som är knutet till en specifik plats. Men samtidigt är FGM/C utbrett med många likheter runt om i världen, vilket gör det möjligt att vår uppsats skulle kunna generaliseras till andra kontexter. Men vårt syfte med uppsatsen är inte heller att skapa ett generaliserbart resultat, utan syftet är att undersöka vilka diskurser som framträder i detta specifika fall (Bryman, 2011 och Thurén, 2007). Den interna validiteten är ett ytterligare validitetskrav som syftar till samstämmighet mellan empirin och de teorierna som appliceras till empirin (Bryman, 2011). Då vi reste till Tanzania och besökte motståndskraftivister i deras sammanhang har vi närvarat och deltagit i den miljö som vi avsåg att undersöka. Genom att vi själva vistades i miljön och samlat in empiri upplever vi att vi har en relativt hög grad av samstämmighet mellan de teoretiska begreppen och empirin (ibid).

Textens reliabilitet handlar om att den empiriska insamlingen och metodval är korrekt och tillförlitligt genomförda (Thurén, 2007 och Bryman, 2011). Något förenklat kan det sägas vara ett krav på att författarna ska ha kontroll över materialet, vilket vi försöker kontrollera genom att spela in och transkribera intervjuerna. Även reliabilitet förstås genom sitt externa och interna samband (Bryman, 2011). Den externa reliabiliteten innebär graden av hur uppsatsen kan upprepas och ge likvärdigt resultat (Bryman, 2011). Ju fler studier som kan påvisa samstämmiga resultat innebär en hög extern reliabilitet. Men då vi har genomfört en kvalitativ studie i ett socialt sammanhang, kan vi inte frysa den sociala processen (Bryman, 2011 och Thomassen, 2007). FGM/C som ämne är i ständig rörelse då politiska argument och traditionella seder utövar påtryckningar. Hur förhållandena kring FGM/C ser ut framöver går då kanske inte att jämföra med de förhållanden som vi har mött. Vi vill därför hävda att det är svårt att inom kvalitativ forskning tala om hög extern reliabilitet. Dock skriver Bryman (2011) att en hög extern reliabilitet skulle kunna uppnås om nästkommande forskare skulle gå in i ett liknande sammanhang och upprepa vårt syfte. Men även detta ställer vi oss kritiska till då vi vill mena att vi som forskare bär på våra sociala förståelser som inverkar på hur vi förhåller oss till ämnet (Thomassen, 2007 och Thurén, 2007). Den interna reliabiliteten betyder att de som tillsammans skriver uppsatsen måste stå eniga om hur materialet ska tolkas och uppfattas (Bryman, 2011). Eftersom vi var två personer som tillsammans skrev uppsatsen förde vi en ständig dialog om hur vi uppfattade empirin. Vår ständiga dialog har varit positiv då vi tillsammans vred och vände på materialet. Efter diskussioner har vi gemensamt kommit fram till hur vi ska tolka materialet och därmed har uppsatsen en hög grad av intern reliabilitet.

¹³ Här bör tilläggas att de personer som har bidragit med sin expertkunskap inte tillhör de personer som sedan har intervjuats i uppsatsen.

Med ovanstående kan vi se att begreppen validitet, generaliserbarhet och reliabilitet kanske snarare hör hemma i en text med kvantitativ metod. Men vi kan inte bara avfärda det faktum att en text behöver legitimitet för att bli godtagbar som tillräckligt god forskning. Stephanie Taylor (2001) föreslår ett utbyte av kriterier som snarare möter den kvalitativa metodens krav på god forskning. Ett av dessa är kravet på lokalisering, det vill säga texten ska ses i relation till tidigare forskningssammanhang. Vi möter detta kravet genom att sätta denna text i ett tidigare vetenskapligt sammanhang.¹⁴ Det andra kriteriet bygger på koherens som innebär att texten ska ha en logisk följd genom att till exempel argumentationen inte ska vara motsägelsefull. Genom att vi tillsammans har haft utförliga diskussioner om ämnet, anser vi att vi följer den logiska tråden genom hela uppsatstexten. Det tredje kriteriet bygger på rigour (stränghet), som innebär att insamlingen av empirin ska redovisas så grundligt som möjligt och eventuella brister ska problematiseras. Då vi genomgående har presenterat valet av metod och hur vi har genomfört empirin, anser vi att vi lever upp till kriteriet om att grundligt redovisa metod och empiri. Dessa kriterier såsom de presenteras av Taylor (ibid) menar vi bättre följer ett kvalitativt forskningsunderlag än det som presenteras av Bryman (2011). Genom Taylors (2001) alternativ har vi istället redovisat hur vi har samlat in empiri för att göra tolkningar om FGM/C och inte positivistiska sanningsanspråk.

6.6 Metodmedvetenhet

Steinar Kvale (1997) menar att forskningsintervjun utgår ifrån det vardagliga samtalet men byggs upp utifrån en professionell ram. Syftet med forskningsintervjun är att intervjuaren ska få tillgång till informantens tankar och beskrivningar av sin omvärld. Utifrån det tolkar sedan intervjuaren informantens uttalanden. Med det sagt är forskningsintervjun inte ett samtal där intervjuaren och informanten är likställda. Istället är relationen asymmetrisk då det är intervjuaren som kontrollerar samtalet genom valet av forskningsområde, formuleringen av intervjuguiden och det är även forskaren som i slutändan analyserar informantens uttalanden (ibid). Informanten står dock inte utan makt. Genom sitt sätt att svara eller avstå ifrån att svara, kan informanten ändra ramarna för samtalet (ibid). Kvale (ibid) skriver att den etiska medvetenheten ska vara genomgående under hela intervjun för att balansera upp forskningsprocessen. Det vill säga redan under formuleringen om vad uppsatsen ska handla om ska det etiska förhållningssättet närvara.

Under planeringen av vårt uppsatsskrivande har vi problematiserat att vi är två europeiska kvinnor som ska skriva en uppsats om FGM/C i Tanzania. Said (1978) skriver i boken *Orientalism* om hur västvärldens kulturer och traditioner har betraktat och producerat föreställningar om orienten. Denna produktion lever kvar genom att västvärlden fortsätter att beskriva och tala för orienten, på så sätt utövar västvärlden makt över orienten (ibid). Vi vill inte bidra till denna typ av produktion, utan vi är måna om att poängtera att det är informanterna som är experterna inom området FGM/C. Vår roll i detta sammanhang är att nyfiket ställa frågor och lyhört lyssna in deras tankar och åsikter. Genom att vi valde

¹⁴ Se 2.0 Tidigare forskning.

kvalitativa intervjuer som metod stärktes fokus på informanternas tal. Något som skulle riskeras att falla bort om vi istället gjorde en textanalys av organisationernas hemsidor.

Intervjuerna genomfördes på engelska som varken är vårt eller informanternas modersmål. Detta menar vi kan ha påverkat hur väl både vi och informanterna upplever överensstämmelsen mellan vad som sägs och vad som faktiskt uttrycktes (Eide & Eide, 2006). Denna språkliga barriär skulle troligen ha motverkats om vi kunde tala swahili som är det officiella språket i Tanzania. Trots det hade vi aldrig en diskussion om vi skulle anlita en tolk. När vi i efterhand har diskuterat detta anser vi att en tolk troligen kunde ha motverkat språkbarriären. Men istället skulle en tolk medfört att vi skulle förlitat oss på översättningen hos en tredje part (ibid). Informanterna som vi mötte var dessutom välutbildade och hade goda kunskaper i engelska. Detta gjorde att vi upplevde att engelskan var tillräckligt för en god kommunikation, då vi båda två också kan prata engelska flytande. Istället var det kulturella och dialektala skillnader som bidrog till vissa missförstånd. I dessa fall kom vi mer att använda oss av intervjuguide, för att inte missförstånd skulle ske.¹⁵ Vi upplevde inga större kulturella skillnader mellan oss och informanterna som på något större plan påverkade intervjuerna. Efter varje intervju tackade vi informanterna genom ett tackkort.

Som vi tidigare har berättat har vårt urval påbörjats genom ett målstyrt urval och därefter snöbollsurval (Bryman, 2011).¹⁶ Då Tanzania tidigare var okänd mark för oss och då mycket av arbetet mot FGM/C bedrivs utan att dokumenteras via internet fick vi hjälp av de första informanterna att komma i kontakt med ytterligare informanter (ibid). Snöbollsurvalet blev därför ett nödvändigt medel för att skapa ett kontaktnät med eventuella informanter. Nackdelen med snöbollsurvalet är att anonymiseringen mellan informanterna minskar då de i viss mån kan känna till varandras delaktighet i uppsatsen. En ytterligare nackdel är att vi inte kan styra över det faktiska urvalet, utan måste förlita oss på att informanternas kontaktnät var det som passade uppsatsens syfte och frågeställningar bäst.

¹⁵ Se bilaga 1: Intervjuguide.

¹⁶ Se 6.2 Urval och genomförande.

7.0 Resultat och analys

Vi kommer inledningsvis presentera informanterna genom vilka organisationer de tillhör och hur det påverkar vilka diskurser som blir framträdande i deras argument mot FGM/C. Detta kommer vi presentera på ett sätt som bibehåller motståndaktivisternas anonymitet. I andra delen kommer vi fördjupa oss i de fyra diskurser som vi anser har störst utrymme i motståndaktivisternas tal om FGM/C. De diskurser som vi anser framträder benämner vi som följande: *Utbildning/empowerment* där fokuserar vi på hur kunskap används och påverkar förhållningssättet mot FGM/C. I diskursen *hälsa/hygien* undersöker vi hur informanterna talar om hälsa och hygien som argument i deras motståndsarbete samt den traditionella diskursen syn FGM/C som främjande för hälsa och hygien. I diskursen om *lagstiftning/mänskliga rättigheter* går vi in på hur lagar och konventioner har påverkat praktiken av FGM/C. I den sista diskursen om *feminism* studerar vi hur motståndaktivisterna talar om kvinnornas roll i förhållande till praktiserandet av FGM/C.

Motståndaktivismens framväxt i Tanzania har utvecklat ett förhållningssätt där FGM/C numera är förbjudet och anses skadligt. Som vi inledningsvis skrev i uppsatsens har vi valt att kalla informanternas motståndstal för den moderna diskursen.¹⁷ Det perspektivet som är för ett praktiserande av FGM/C till följd av äldre ritualer och seder har vi valt att kalla för den traditionella diskursen. När dessa sedan jämförs rör de sig flera gånger inom samma diskurs, men de använder sig av diskursen på olika sätt för att legitimera sina respektive förhållningssätt. I uppsatsen har vi ingen representant från den traditionella diskursen. Istället är det motståndaktivisterna som ger exempel på argument från den traditionella diskursen, därför kan denna argumentation uppfattas som något vinklad.

I den tredje delen kommer vi se hur motståndaktivisterna väver samman de fyra motståndsdiskurser och förstärker sina argument mot FGM/C. Vi kommer även se vad som händer när diskurser strålar samman. I den avslutande delen undersöker vi om de fyra diskurserna tillsammans skapar en gemensam diskurs. Vi diskuterar också varför vissa diskurser inte framträder och vad det kan bero på.

7.1 Informanterna

I denna inledande del kommer vi presentera informanterna och organisationerna som informanterna arbetar genom. Vår tanke är att se om organisationen och informantens personliga värderingar påverkar vilka diskurser som centraliseras i motståndaktivistens tal om FGM/C.

Informanterna återfinns inom en av de tolv organisationer som aktivt arbetar med att motverka FGM/C. Organisationerna kännetecknas av olika värdergrunder då vissa av dem har politiska och religiösa kopplingar, medan andra är politiskt och religiöst obundna och är

¹⁷ Se 1.4 Motståndaktivismens framväxt.

utplacerade inom olika geografiska områden (Bryman, 2011). Traditionen och praktiken kring FGM/C ser olika ut beroende på regioner i Tanzania, på så sätt skiljer sig informanternas diskurser när de talar om ritualer och processer inom FGM/C. Under en diskursanalys är det viktigt att förhålla sig till retorikens kontext. Laclau och Mouffe (2008) menar att allt som artikuleras alltid är sprunget ur ett socialt sammanhang. Det kan vara variabler som till exempel ålder och kön, men det är även knutet till platser och föremål som knyts till sammanhanget (ibid).

Informanternas områdesinriktning, utbildning, yrkesbakgrund, personliga värderingar, kön och ålder är faktorer som kan spela in och forma hur intervjuerna ser ut. Det kan i sin tur bidra till att olika diskurser växer fram. Två av informanterna jobbar för en organisation som har religiösa värderingar. Två arbetar för en religiöst och politiskt obunden organisation. En arbetar för en politiskt bunden organisation. Att informanterna tillhör organisationer med olika värdegrunder kan bidra till att argument och diskurser ser olika ut i intervjuerna.

Dag Ingvar Jacobsen (2008) menar att det strukturella och det kulturella perspektivet kan beskriva hur organisationer skapas. Medan det strukturella perspektivet förklarar hur organisationer byggs upp för att skapa kompetensutveckling förklarar det kulturella perspektivet hur organisationens medlemmar bildar åsiktsmönster som påverkar hela organisationen. På så sätt skapas det gemensamma värdegrunder och grundläggande antaganden som organisationen står på, som i sin tur alstrar normer och artefakter (ibid). Det kan till exempel vara hur medarbetare inom en viss organisationskultur förklarar fenomen och händelser genom religiösa argument.

Informant A har jobbat med FGM/C i över tio år och arbetar inom många olika regioner. Hen har en högt uppsatt position inom en organisation med religiöst påbrå. Dock vet vi inget om informantens personliga tro då informant As argument inte har någon tydlig koppling till hens eventuella tro. Hen berättar om mötet med flickor och kvinnor som har lidit av komplikationer relaterade till FGM/C, och om sin vilja att förbättra dessa flickor och kvinnors liv. Detta bidrog till att hen började arbeta med motståndsaktivism. Denna erfarenhet kan ha påverkat informant As argumenterande mot FGM/C, då informant A mest argumenterar om hur diskursen utbildning/empowerment är de främsta redskapen till att stoppa FGM/C:

But our main approach is empowerment, in circumcision absolutely. So what we do is, we try to raise awareness and knowledge about FGM.

A berättar att huvudmålet är att skapa empowerment och kännedom om lagen, då hen berättar att den största utmaningen är att stoppa att flickor numera genomgår FGM/C-ritualen i lägre ålder. Detta sker till följd av att FGM/C-ritualen numera är olaglig att utföra på en flicka under 18 år,¹⁸ och det är lättare för föräldrarna att dölja ingreppet på yngre flickor. Den diskursen som förekommer minst är diskursen hälsa, vilket går emot den forskning som säger

¹⁸ Se bilaga 2: Lagar och förordningar i Tanzania.

att motståndsorganisationer ofta använder hälsa som det starkaste argumentet till varför FGM/C ska stoppas (NCK-rapport, 2011).

Informant B har en avancerad akademisk examen. Hen jobbar för en politiska förankrad organisation. Hens yrkeserfarenhet är inte lika lång som föregående informant, vilket B uttrycker som en rädsla för att säga något som inte stämmer. Informant B argumenterar främst genom diskursen lag/mänskliga rättigheter. Den politiska värdegrunden som informant B är en del av skulle kunna påverka hens sätt att lyfta upp diskursen om lag/mänskliga rättigheter. Detta är ett område som hen rör sig mycket inom, vilket kanske gör det lättare för henom att prata om FGM/C utifrån dessa ämnesområden:

Right now we're working with empowerment the women. So they start to take a stand. Becoming politically aware. So that they can participate in elections, both as candidates and their voting rights. So women have to come forward, be seen. But this is hard... because women... because women... they have so much responsibility in the household.

Informant B berättar om hur empowerment kan stärka kvinnor. Men inte bara på en nivå som gör att de kan säga nej till FGM/C, utan att de även vågar ta plats och bli politiskt aktiva. Detta kan tyda på att kvinnorna fortfarande är bundna till stereotypa kvinnoyrken som inte ger utrymme till att göra deras röster hörda (Gemzöe, 2002). FGM/C kan därför ses som en del av ett större socialt sammanhang där kvinnor ständigt blir förtryckta (Hosken, 1993 och Millett, 1970). Genom att utbilda kvinnor blir detta ett sätt att ge kvinnor en röst för att säga nej till FGM/C (Spivak, 2002).

Informant C har universitetsutbildning och har många års erfarenhet av att arbeta som lärare. I sitt tal mot FGM/C lyfter C att människor behöver utbildning då det är okunskap som är det största skälet till att FGM/C praktiseras. Av det skälet talar C om hur diskursen hälsa och utbildning hänger ihop. Hen har lång arbetserfarenhet inom hjälporganisationer och arbetar i nuläget inom en religiöst bunden organisation. C berättar att detta är ett aktivt val då hen själv är troende. Hen använder sig endast av ett direkt religiöst bundet argument då hen förklarar för en flicka att Gud har skapat människan:

So... I had to give her a lesson. And she just looked at me and said I can't believe that this is how you people look. I said yes this is how we are, and this is how God made us. And she was like why did my parents do this to me? And I said tradition... She said is there anything I could do like to get me to a doctor and you know, I said unfortunately no.

I citatet berättar informant C om hur hen använder religion för att förklara hur det kvinnliga könsorganet ser ut. Begreppet värdering innebär ett medvetet val om vad som är bra respektive dåligt (Jacobsen, 2008). Informant C har gjort valet att tro på en Gud och väljer därför att förklara en händelse genom ett religiöst perspektiv.

Informant D och E arbetar inom samma organisation. Denna organisation är både religiös och politiskt obunden. Den starkaste diskursen som informant D återkommer till är den feministiska diskursen:

.../ since many are making money or cows on the girls who undergo FGM, we must help them to find another way to make money .../ So women are dependent on men economically and socially. For example the Maasai women totally depend on their husband, the women are not allowed to make any decisions themselves... Not at all... But if women themselves are making money, it will raise their status and ability to make their voices heard.

D berättar hur Maasaikvinnor är bundna till deras män på ett socialt och ekonomiskt plan. Kvinnors underläge kan bli en bidragande faktor till varför de inte kan eller vågar säga nej till FGM/C. Informant E delar många av informant Ds argument om feminism, men i informant Es argument framträder oftare diskurserna lagstiftning/mänskliga rättigheter och utbildning/empowerment:

We have also measured people's knowledge about FGM, and it's very high, it's about 85 %. So people start to know. The knowledge is there, but the practice still continues. .../ yeah even we are wondering why it's still like this.

Med detta citat berättar informant E hur kunskap redan finns hos många, men att det inte stoppar dem från att praktisera FGM/C. Detta kan betyda att någonting mer behövs för att utbildningen ska kunna ge resultat. Laclau och Mouffe (2008) menar att olika meningar kan stå för samma diskurs. I detta fall räcker inte kunskap om FGM/C, utan andra diskurser tycks krävas för att en meningsförändring kring FGM/C ska ske i byarna.

Vi har i ovanstående avsnitt presenterat varje informant och hur hen påverkas av sin organisation. Genom att se till vilken kontext som informanterna befinner sig inom, färgas deras val av argument mot FGM/C. Då informanterna befinner sig inom organisationer med olika värdegrunder, personliga värderingar och professioner påverkar detta vilken diskurs som blir den mest framträdande i deras tal mot FGM/C. Vi vill med detta lyfta att de tal som framträder inte sker objektivt, utan sker i koppling till dess kontext (Barad, 2007).

7.2.1 Diskurs ett: Utbildning/empowerment

I denna del kommer vi analysera hur diskursen utbildning/empowerment beskrivs genom informanterna. Vi kommer att titta på hur diskursen används och i vilka sammanhang den uppstår. Då informanterna argumenterar genom diskursen utbildning/empowerment på olika sätt kommer vi jämföra deras tal, och sätta dem i kontext mot varandra.

Kunskap och utbildning kan förklaras som socialt konstruerad och kan därför uppfattas som föränderligt (Börjesson & Palmblad, 2007). Emellertid finns det vissa positioner som har en hög status och kan därför ges tolkningsföreträde. Utbildning är en grundläggande tanke för att

sprida kunskap och upplysning. Till exempel började forskare och aktivister under slutet av 70-talet att hålla föredrag och workshops med syfte att sprida kunskap och motstånd mot FGM/C (Dorkenoo, 1994). Utbildning beskrivs av samtliga informanter vara nyckeln till att stoppa FGM/C. Informant C talar om hur personer på landsbygden har ändrat inställning till FGM/C efter utbildning:

But education is the key. You know people are talking about it, we didn't understand that FGM can bring all sorts of infections. We didn't know that it's such a bad... You know... tradition.

C berättar hur FGM/C länge har varit ett tabubelagt ämne och hur utbildning har brutit tabun. Genom att sprida utbildning och kunskap om FGM/C bryter de traditionella tankar och regler om förhållningsättet gentemot FGM/C. Den traditionella kunskapen står i konflikt med den moderna kunskapen. Enligt Laclau och Mouffe (2008) sker en ständig kamp mellan diskurser och om vilken uppfattning som ska bli gällande. På landsbygden gäller traditionen som den starkaste diskursen, men det sker ständigt en förskjutning om vilken uppfattning som ska bli rådande. Informant D berättar att ju fler som blir utbildade, det vill säga får kunskap och blir medvetna om komplikationerna med FGM/C, desto fler ändrar inställning. Diskursen utbildning/empowerment står i ständig konflikt med traditionsdiskursen. Diskursen om utbildning/empowerment kämpar för att den kunskapen som strider mot FGM/C ska bli hegemonisk, det vill säga bli den allmänna synen på FGM/C (Laclau & Mouffe, 2008). Informant D berättar om vilka medel de använder sig av under utbildningen:

So we separate them into different kind of social groups and then we start to educate them. But we also use radio programs, performance, dancing and theatre. We do everything! So we use different kinds of ways to reach into the community.

Att använda dessa metoder är vanligt bland samtliga informanter. Det är en pedagogisk form som tycks fungera i sammanhang där man pratar om FGM/C. Det framgår aldrig närmre varför just dessa pedagogiska former blir så viktiga i utbildningen. Men då FGM/C är tabubelagt måste utbildningen ske med en viss försiktighet. Informanterna berättar att de inte vill skriva folket på näsan, utan lära ut i samhörighet. Genom att låta den diskursiva förändringen ske i en gemensam process, skapas större förutsättningar för att förändra den allmänna synen på FGM/C (ibid). Diskursen tradition är på många platser starka och främlingar som gör motstånd mot detta kan anses som icke-välkomna. Informant E berättar hur de tar kontakt:

We actually start to talk about reproductive health, we don't start telling about the danger in FGM... Because if we start in that direction they won't listen to us. You see...it's not an easy subject.

Att prata om FGM/C som ett hälsoskadligt och olagligt fenomen kan upplevas som hotfullt för den befolkning som praktiserar FGM/C. Det är en ny diskurs som sätter deras sociala ramar i obalans (ibid). Den traditionella diskursen är ännu en sådan överordnad diskurs att det

är viktigt att vara försiktig och respektfull i försöken att ändra deras diskursiva uppfattningar. Informant D berättar på ett liknande sätt hur FGM/C ska närmas genom försiktighet:

So we don't start straight by telling them about FGM, and absolutely don't force them to talk directly about FGM! We start to go around the subject... Always around.

Informant D beskriver ytterligare hur tvingade effekter inte blir konstruktivt när personer utbildas om FGM/C, då motstånd från befolkningens sida kan träda fram (Abdullah, 2014). Då Laclau och Mouffe (2008) talar om diskurskonflikter kan vi kanske istället tala om diskursmöten. Där förändringen inte antas ske genom att diskurserna hamnar i direkta meningsskrig, utan förändringen bör istället gå genom respektfulla möten och diskussioner. På så sätt är diskurserna kanske inte i ett krig, utan i en gemensam diskussion?

Det verkar som att det råder en koncensus mellan informanterna om att utbildningen måste ske på lika villkor. Några informanter beskriver utbildning som någonting som leder till upplysning, då de kan omvärdera sina åsikter kring FGM/C. Informant B berättar om det enligt följande:

In the past, they were not aware, but now... Slowly... They start to become aware of their rights and of the dangers of FGM. So... Most women are now educated, they come up like "in the light", that this is not right.

Detta tyder på att utbildning i sig inte bara är den diskursen som informanten ser som det slutgiltiga målet, som ska bli den hegemoniska diskursen (Laclau & Mouffe, 2008). Istället kan utbildnings-diskursen även vara den väg som ska leda till att kvinnor och män blir så upplysta att de själva kan uppfatta riskerna med FGM/C, och kanske att de i förlängningen upplever att FGM/C inte är rätt. Kanske är då empowerment den diskurs som motståndskraftiga aktivisterna egentligen vill göra till den hegemoniska?

Begreppet empowerment är något som användes av samtliga informanter, och innebär att stärka människor på individ-, grupp- och samhällsnivå (Starrin & Askheim, 2007). Begreppet är brett och kan tillämpas på sociala, ekonomiska, politiska, psykologiska och spirituella nivåer (ibid). Empowerment är starkt kopplat till handlingar där individen ska få verktyg till att kunna hjälpa sig själv, så kallad hjälp till självhjälp. Genom empowerment kan kvinnor själv få mod till att säga nej till FGM/C, men kan här få motstånd av traditioner där normer är djupt rotade. Informant A gör följande uttalande:

But our main approach is empowerment, in circumcision, absolutely. So what we do is we try to raise awareness and knowledge about FGM.

Informant D förklarade empowerment som ett resultat av utbildning:

So we have to work to strengthen the girls, to empower them, so they can say no... And this we do by educating all groups in the community about the dangers in FGM.

Diskursen om utbildning och empowerment kan förklaras som att utbildning är något vi får kunskap om, medan empowerment är något som införlivas. De står inte i konflikt med varandra utan är olika djuplodade. Kanske kan vi tänka att utbildning kan leda till empowerment, men empowerment kanske inte direkt leder till utbildning? Vägen till empowerment förs då via diskursen utbildning. Informant E berättar om hur utbildning kan gå in på djupet:

/.../ And then we use this subject to help them link this to FGM, but it's important... Because if we do all the thinking for them, we don't change their minds on the depth, the change is done when they... By themselves are naming the problems with FGM.

På detta sätt införlivas utbildningsdiskursen i deras medvetande, får eget liv och byter ut den traditionella diskursen. Därmed kommer troligen utbildnings-diskursen vinna den diskursiva kampen (Laclau & Mouffe, 2008). För att diskursen ska kunna bli hegemonisk krävs alltså att personerna själva inser problemen med FGM/C. Det betyder att traditionerna får sig en törn genom att ny kunskap och nya synsätt tillförs och den traditionella kunskapssynen blir instabil. Det blir därför viktigt att skapa en balans i utbildningen (ibid). Detta sätt att visa hänsyn under utbildning menar Abdullah (2014) kallas för culture sensitivity. Genom att ha en kulturkänslighet i utbildningen kan balansen mellan respekt och förnyelse skapas. Denna diskurs delas av samtliga informanter, vilket tyder på att de delar samma bild av vad utbildning kan leda till.

Diskursen utbildnings/empowerment kan ses som två delar. Den ena fokuserar på hur viktigt det är att sprida kunskap och utbilda folk om att det är fel med FGM/C. Den andra är att bristen på kunskap håller traditionen av FGM/C vid liv. Här har informanterna gett sig själva tolkningsförestråda att säga hur folk som praktiserar FGM/C inte har fått tillräckligt med kunskap. Detta berättar informant D om:

What we do is to bring in education so the practice of FGM will reduce. Because you see the tradition it's what's keeping the FGM alive... But also of ignorance... You see people don't know about danger of FGM.

Informant D berättar i detta citat hur brist på kunskap är en anledning till varför det fortfarande praktiserar FGM/C. Detta kan dock ifrågasätta med argument om vad kunskap egentligen är och vem som bär på den rätta kunskapen. Kunskap kan ses som en del av social konstruktion där vi lär oss bilden av en verklighet (Payne, 2008). I motståndaktivisternas kontext säger de att traditionsbundna personer saknar tillräcklig utbildning, vilket enligt dem förklarar varför FGM/C fortfarande praktiserar.

Inom utbildning/empowerment-diskursen är barn extra utsatta. Dels då kunskapen antas öka i takt med stigande ålder, och dels då barn ofta står under föräldrars och/eller vuxnas maktposition. Då barn ofta lyssnar på sina föräldrars ord och handlingar, gör barnen sällan motstånd mot föräldrarnas seder och bruk (UNICEF, 2014). Barns svårigheter med att göra motstånd kan böttna i att de befinner sig i en sådan djup beroendeställning gentemot sina föräldrar och andra vuxna i deras närhet. Detta maktövertag har den traditionella diskursen kunnat utnyttja då de delvis har ändrat ritualen till att utföra FGM/C på spädbarn. På så sätt har det hittats ett sätt att hindra utbildningsdiskursen då FGM/C redan har utförts på flickorna innan de börjar skolan. Detta gör att många flickor växer upp i tron att deras korrigerade könsorgan är så som det ska se ut. Inte förrän de blir äldre får de lära sig vad de blivit utsatta för. Detta berättar informant C om:

So what I've found out in Singida is that many girls, they think the way they are, that's how everybody is /.../ Now we have ordered models. We have made orders from an organization which is building models to show the private parts of the women. So that when you talk of cutting, you remove that and then they will see. And they will compare to what they are.

I detta citat möter vi även en diskurskonflikt om hur det kvinnliga könsorganet ska se ut. Ur det traditionella perspektivet anses ett korrigerat könsorgan som det rätta, medan det moderna perspektivet anser att ett könsorgan inte ska ha genomgått en korrigerings. Det råder alltså även där en diskurskonflikt hur det kvinnliga könsorganet ska se ut.

Många kvinnor i regioner där FGM/C utförs får mindre chans än män till utbildning, då kvinnor anses mindre värda att satsa på eftersom hon senare kommer bli bortgift och inte längre bidra till ursprungsfamiljen (Gemzöe, 2002). Här möter diskursen utbildning/empowerment motstånd:

We also need to get the girls to stay in school. Many families reasoning that the girl will be married and leave the family. So she is not worth investing in. Informant E.

Uttalande kan ses som att flickor inte har lika hög status som pojkar och hur detta påverkar utbildning och kunskap bland de båda könen (ibid). Det finns alltså större patriarkala strukturer som hindrar utbildning att nå de som kan anses bäst behöva den.¹⁹

I detta avsnitt har vi försökt att ge en bild över hur informanterna använder diskursen utbildning/empowerment i sitt tal mot FGM/C. Vi har bland annat försökt att förstå varför denna diskurs blivit till och hur den ställer sig mot traditionsdiskursen. Vi har även sett hur utbildning och empowerment blir olika djuplodande, då utbildning tenderar att bli någonting vi har kunskap om, medan empowerment socialiseras in i vårt medvetande.

¹⁹ Se 4.2.4. Diskurs fyra: Feminism.

7.2.2 Diskurs två: Hälsa/Hygien

I den här delen kommer vi lyfta hur motståndskraftiga talar genom diskurser om hälsa och hygien när de argumenterar mot FGM/C. Vi ställer oss frågorna om hur synen på hälsa och hygien framträder beroende på valet av den traditionella eller moderna diskursen. Gör det skillnad på FGM/C betydelse och funktion? Vi vill även nosa på vilka delar av hälsan som framträder mest, är det den fysiska, psykiska och/eller sexuella hälsan som hamnar i fokus?

Diskursen hälsa är en mångårig diskurs vars innehåll har präglats av en historisk och teoretisk snårig väg av filosofer, präster, healare och läkare (Börjesson & Palmblad, 2007). När motståndskraftiga talar mot FGM/C berör deras argumentationer ofta hälsorisker och de ohygieniska förhållanden som ökar riskerna för sjukdomar som kan följa av FGM/C (Shell-Duncan & Hedlund 2000). Laclau och Mouffe (2008) skriver hur ett fenomen endast kan få mening genom diskurser. Begreppet hälsa kan alltså inte existera utan en diskurs som ger begreppet mening. I intervjuerna angriper motståndskraftiga begreppet hälsa ur vad vi kallar ett *modernt-medicinskt* perspektiv, där fakta och kunskap grundas ur nutidens forskning och läkaruttalanden. Samtidigt beskriver informanterna hur befolkningen på landsbygden talar om hälsa ur ett *traditionellt-medicinskt* perspektiv. Genom ett traditionellt-medicinskt perspektiv antas FGM/C vara ett medel för att undvika sjukdomar och död, vars orsaksamband kan spåras tillbaka till traditioner och spirituella ritualer (Dorkenoo, 1994). Till exempel anser den traditionell-medicinska diskursen att smuts som kan komma in i könsorganet kan skapa sjukdomar. För att undvika detta anser den traditionella-medicinska diskursen att de kvinnliga könsorganen lättare kan hållas rent genom FGM/C. Informant C berättar hur flickor som genomgår FGM/C antas bli rena och förslutna så smuts inte kan komma in:

But also they are not covered. You know they sit on sand and soil you know, but for them they say no, this is because they have not been cut. They cut the girls because they want to clean them up and make sure that they don't get the disease. So it has nothing to do with the religion, not anything to do with faith.

I uttalande beskriver informant C den traditionella diskursens argument om hälsa/hygien som ett bidragande till flickans goda hygien och som därmed legitimerar FGM/C-praktiken. Det kommer i direkt konflikt med den moderna-medicinska diskursen som lyfter hälsoargumenten för att framhålla farorna och riskerna med FGM/C. På så sätt använder både den moderna och traditionella diskursen hälsa/hygien-argument, men de lägger olika betydelser i dessa fenomen (Laclau & Mouffe, 2008). Samtidigt talar informant C om hur skadligt det är med FGM/C:

/.../ most of the girls is also dying because of complications of FGM. Because it's done in very very dirty conditions. The sanitary conditions is so poor, there is no water.

Här fortsätter informant C att föra diskursen hälsa/hygien vidare. Hen beskriver hur utförandet av FGM/C är så riskabelt att flickor i vissa fall dör till följd av FGM/C-komplikationer. Dessa

risker kommer ifrån de bristfälliga hygienförhållanden som ofta råder på dessa platser. Men ingreppet är i sig inte den enda hälsorisk, utan även den ohygieniska miljön beskrivs som en bidragande hälsorisk. Informant D berättar om hur hälsorisker beror på tradition och okunskap:

/.../ because you see the tradition is what keeping the FGM alive... But also of ignorance... You see people doesn't know about hygiene, and especially not about genital hygiene. Its taboo you know... So because they don't keep clean... Which can also be hard because the lack of water and soap... It start itching in the genitals. And one way to keep clean, people think is by doing FGM.

Ovanstående berättar informant D om hur den traditionella diskursen håller liv i utförandet av FGM/C genom att inte ta till sig den moderna-medicinska diskursens syn på hälsa och hygien. Att könsorgan även anses tabubelagt hindrar den modern-medicinska diskursen att helt nå fram. Den traditionella diskursens normer är så starkt rotade i dessa områden att den blir hegemonisk (Laclau & Mouffe, 2008). Begreppet antagonism kan ses som ett meningsskapande krig där ett fenomen ska tillskrivas tillfällig mening (element). Till exempel är begreppet hygien enligt informanterna kopplat till att tvätta sig med vatten och tvål, medan renlighet på landsbygden förstås genom att skära bort de partier av kroppen som kan bli smutsiga. De råder alltså en konflikt gällande synen på vad som är hälsa och hur hygien upprätthålls. Frågan är också om denna konflikt påverkas av landsbygdens tillgång på rent vatten?

Den traditionella diskursen är såpass djupt rotad att dess syn på FGM/C fortsätter att praktiseras trots att flickorna riskerar att dö under eller till följd av FGM/C. Något som problematiseras i Es uttalande om hälsorisker med FGM/C:

This is horrible... And this occurs as a result of traditional customs... and... and if any girl dies, they say that it was just a bad omen... That this was meant to happen, "our ancestors want to send a message" or "that the family should be punished". But that is not what happened... that's lies... The girl dies as a result of circumcision is never anyone who recognizes. But we know that this happens... we know this... But they argue that there is another force behind the cause of death.

Om flickor dör av komplikationer från FGM/C förklarar den traditionella diskursen det som ett dåligt omen menat från andliga makter. Detta står i konflikt med den moderna-medicinska diskursen som beskriver att död inträffar till följd av ålderdom eller försvagad hälsa. Med Laclau och Mouffe (ibid) är fenomenet död något som därmed får mening på olika sätt till följd av diskursen. De olika argumenten som därmed uppkommer följer av de olika diskursiva ståndpunkterna.

Ytterligare en viktig del inom hälsodiskurs är synen på den sexuella och psykiska hälsan. Argumentationer utifrån dessa diskurser är inte lika vanligt förekommande som den fysiska

hälsan i motståndskraftens tal om hälsa/hygien. Vad detta beror på vet vi inte riktigt. Kanske anser informanterna att den fysiska hälsans koppling till fysiska komplikationer såsom svåra fysiska men eller död gör att dess framtoning blir de överordnande (Laclau & Mouffe, 2008)? Att talet om den sexuella och psykiska hälsan förekommer i mindre utsträckning kanske kan belysa hur svårt det är att tala om alla de diskurser som berör FGM/C? Dock är motståndskraft C en som vidrör ämnet. C berättar att skilsmässor sker till följd av att sexlivet påverkats av komplikationer som kan uppstå från FGM/C-ingrepp:

If a man from Damara for example get a women who is not FGM, he will not be able to go back to his wife, because there are so much difference. They even talk about it. You know... Sexually it's very different. So I say if you men either are running away from women who are mutilated, then why are you continuing to do that to them?

Då sexlivet påverkas negativt berättar C hur männen flyr från äktenskapet. Detta kan tyda på en förändrad inställning ifrån männens sida. Att informant C lyfter att männen sinsemellan pratar om hur FGM/C påverkar sexlivet kanske indikerar på att den sexuella hälsan tar sig allt mer in på agendan? Frågan är om dessa diskussioner även förekommer bland kvinnorna som genomgått FGM/C och hur de talar om den sexuella hälsan? Eller hur det påverkar kvinnans framtid?²⁰

Kvinnor som genomgått FGM/C visar sig ha svårare att ge sexuell respons i form av lubrikation och sexuell njutning (Alsibiani & Rouzi, 2008). Detta kan i sin tur skada relationen mellan kvinnorna och deras sexuella partners. I informants C uttalande förklaras att kvinnorna som genomgått FGM/C lämnas av sina män, vilket kan sätta dem i en svår situation som riskerar att leda till psykisk ohälsa. Med svår situation kanske C syftar till att ensamstående kvinnor får det svårare att klara sig i samhället. Dels ekonomiskt genom att de kan få svårt att försörja ett hushåll på egen hand, och delvis socialt då de riskerar att hamna i utanförskap (Gemzöe, 2002). Kvinnorna är så beroende av männen att deras framtid anses förlorad om de blir lämnade:

It's so sad... And also it's sad nowadays. Cause those girls don't just end up in their villages. They move out like some of them get opportunity to go to school, they go into university. And then they get married elsewhere. But then the marriages are breaking, because you know... A man just finds a woman like that... And if a man comes from areas where they don't do that... Then it's like what's wrong, I can't stand this... So it's like spoiling the girls... You know... Future. Informant C.

Kvinnor som genomgått FGM/C löper större risk att drabbas av psykisk ohälsa såsom posttraumatisk stress och ångest, samtidigt som de även har större svårigheter med sexuell

²⁰ Se 4.2.4 Diskurs fyra: Feminism.

respons, det vill säga uppnå lubrikation och sexuell stimulans (Hosken, 1994 och Elnashar och Abdelhady, 2007). Det tyder på att FGM/C kan medföra ett svårt trauma för kvinnor att bearbeta, samt att den psykiska hälsan är en diskurs som är viktigt att lyfta upp i dessa diskussioner. Diskurserna om kvinnornas sociala, psykiska och sexuella liv befinner sig inom samma diskursfält. Det vill säga att de är olika diskurser men rör sig nära varandra. Men även diskursen om mäns makt mot kvinnor genomsyrar alla dessa diskurser (Gemzöe, 2002). Frågan är varför talet om fysisk hälsa får mer utrymme än de psykiska och sexuella diskurserna. Vi kan inte konstatera något konkret svar, men möjligen påverkas de olika talutrymmena av att fysisk hälsa är ett mer accepterat område, medan psykisk och sexuell hälsa fortfarande är mer tabubelagt?

I denna del har vi skrivit om talet om FGM/C genom diskursen hälsa/hygien. Vi har bland annat lyft diskurskonflikten mellan den traditionella och moderna-medicinska diskursen. Där båda diskurserna argumenterar för god hälsa och hygien som anledningar till att bibehålla respektive slopa FGM/C. I informanternas tal har vi kunnat se hur diskursen om fysisk hälsa har varit mer framträdande än diskurserna om psykisk och sexuell hälsa.

7.2.3 Diskurs tre: Lagstiftning/Mänskliga rättigheter

I denna del fokuserar vi på hur motståndaktivisterna använder sig av lagen mot FGM/C och de mänskliga rättigheterna när de talar emot FGM/C. Frågorna vi ställer oss här är huruvida diskurserna om mänskliga rättigheterna och lagstiftningen följer varandra åt eller om de hamnar på olika diskursiva nivåer. Vi ställer oss också frågan hur lagen har påverkat utövandet av FGM/C.

FGM/C blev olagligt i Tanzania under året 1998.²¹ Att det har stiftats en lag som illegaliserar praktiserandet av FGM/C kan ses med hjälp av Laclau och Mouffes (2008) idéer om hegemoni. Begreppet hegemoni innebär att olika diskurser kämpar för att bli den allmängiltiga diskursen. När den hegemoniska kampen påbörjas utmanas den sociala ordningen om hur samhället ska vara uppbyggt (ibid). Lagstiftningen som förbjuder FGM/C kan därmed ses som ett sätt att organisera samhällets utifrån en gemensam ståndpunkt. Men i informanternas tal om FGM/C ser vi hur lagen inte har lett till en gemensam ståndpunkt mot FGM/C. Snarare har det lett till en splittring i två olika ståndpunkter, där den ena argumentationslinjen talar för lagen och den andra för att bibehålla traditionen av FGM/C. Denna konflikt talar informant E om:

But you know nowadays... Because FGM is forbidden according to the law in Tanzania... Since 1998... But the community that's practicing FGM is against the law... Or doesn't care about the law... And they want to keep practicing FGM, so they want to avoid the law.

²¹ Se bilaga 2: Lagar och förordningar i Tanzania.

Striden mellan lagdiskursen och den traditionella diskursen tyder på att lagen inte har fått en överordnad status som lett till gemensamt förhållningssätt gentemot FGM/C. Snarare rör sig dessa två motstånd-argumentationer i en diskursiv kamp vilket skapar en diskurskonflikt (Laclau & Mouffe, 2008). Laclau och Mouffe (ibid) skriver hur olika diskurser får mening genom att existera som dikotomier. På så sätt menar de (ibid) att det alltid råder olika uppfattningar om sociala fenomen. Huvudlinjen som förs i motståndaktivisternas tal för lagen går genom uppfattningen om att lagen är till för att stärka flickornas rättigheter:

/.../ they know now that when carrying out FGM that they also violate the girl's rights /.../ First of all... We... We... We get them to understand that this... This is not the right thing to do. You violate someone's rights. It's not right. Informant B.

I informants B uttalande argumenteras att utövandet av FGM/C både är felaktigt och kränkande. Laclau och Mouffe (ibid) menar att sociala fenomen får sin betydelse genom vilken diskurs som sociala fenomen betraktas genom. I detta fall betraktas FGM/C genom lagen som förbjuder FGM/C, som ger FGM/C betydelsen som felaktigt och kränkande. Att FGM/C trots dess förbud praktiseras berättar motståndaktivisterna främst beror på okunskap om lagen:

/.../ well its knowledge about the law is developing... Because we teach them about the law and about their rights... But all doesn't know... The villages are not telling the children this. Informant D

People start to have more knowledge and awareness that it is illegal to perform FGM... And that it's dangerous. They now know that when carrying out FGM that they also violate the girl's rights. Informant B.

I informanternas tal om varför FGM/C praktiseras trots förbudet tros bero på hur välkänd lagen är. Om lagen inte görs välkänd spelar det kanske ingen roll att idén om att FGM/C ska betraktas som olagligt då diskursen inte har fått tillräcklig genomslagskraft (ibid)? En av anledningarna till att lagdiskursen inte får diskursiv genomslagskraft kan utläsas i informant D uttalande om att kunskapen om lagen hålls hemlig för barnen. Då barnen inte ges kännedom om lagen får de heller inte tillträde till lag-diskurs (ibid). Istället kan barnens uppfattningar hållas kvar i den traditionella diskursen där FGM/C ses som rätt och riktigt. Dock skiljer sig informant Ds och Bs uttalanden, då B talar om att kunskapen om lagen börjar bli alltmer välkänd. Detta kunna förstås med att diskursen alltid befinner sig i rörelse mellan olika argument, som präglas av vår tidsliga och rumsliga kontext (ibid).

Genom att lagen har öppnat upp för ett diskursivt fält där FGM/C förbjuds, har grupperna som motsätter sig lag-diskursen försökt hitta sätt att undvika lagen. Informanterna beskriver hur FGM/C numera sker i det dolda och flickor har ingen chans att säga nej:

/.../ they were mutilated around the age of 14-15... But you see know days... Because FGM is forbidden according to the law in Tanzania... Since 1998... But

the community that's practicing FGM is against the law /.../ and they want to keep practicing FGM. So they want to avoid the law, so now they started to mutilate babies /.../ Because they know when the children start to go to school, they will have knowledge about law and that FGM are forbidden, and then they will run away. Informant E.

Enligt tradition har FGM/C-ritualen vanligen utförts när flickorna var i åldrarna 10-17 år. Men genom att lagen förbjuder utförandet av FGM/C på en flicka under 18 år sker ritualen alltmer i hemlighet på yngre flickor. Men i ovanstående uttalanden berättar informant E att de flickorna som får kunskap om FGM/C ofta rymmer hemifrån för att undvika FGM/C. Att FGM/C numera utförs på spädbarn tror motståndskraftiga aktivister beror på att det är lättare att utföra ingreppet på dessa utan att bli påkommen eller att de rymmer. När det väl uppdagas att flickorna har genomgått FGM/C är det försent. Informant D berättar att flickornas rättigheter måste ges större fokus för att de bättre ska kunna skyddas av lagen:

But it is common for girls die during FGM, but who is counting these girls? No one. Without these girls death it's due to the wrong reasons... And there's no one who investigates what's really happened... It's sad... The girls are not well protected.

Den diskursiva kampen som nu råder om huruvida FGM/C ska betraktas som något olagligt eller lagligt kan ses som att flickorna har hamnat i dubbel utsatthet, då FGM/C utförs när de inte har möjlighet att ta ställning och på platser som är förknippade med hälsorisker.²² Detta kan leda till att flickorna dör till följd av FGM/C. Men som informant D berättar så hålls dödsorsaken hemlig. Är detta ett resultat som gör det värt att fortsätta den diskursiva kampen om lagligt respektive olagligt? Informant B talar om sin inställning gentemot hur lagen fungerar:

I am positive against the law, but I am skeptical of how it is practiced. Because, you know, when someone is not aware that what they are doing is illegal, you are in a way free to do so. But once you get to know that what you are doing is illegal, and you still want to do it, and you find ways to do it, then you violate the rights of others... Before, they used to just do it, and no one said that "what you do is not right."... But now, now people hear everywhere, on television, on radio, written in the newspapers, that if you practice FGM, it is not right. You go against human rights, you violate someone's rights, you violate a girl, a child's rights.

Återigen handlar argumenten om hur välkänd lagen är, och kanske är det som styr vilken diskursiv genomslagskraft lag-diskursen får (Laclau & Mouffe, 2008)? Kanske räcker det då inte enbart med att stifta en lag, utan lagen måste kanske implementeras och få hegemonisk status (ibid)? Det innebär att det inte räcker med att göra ett yttrande för att skapa mening,

²² Se 7.2.2 Diskurs två: Hälsa/Hygien.

utan yttrandet måste bli tillräckligt starkt för att accepteras som den nya meningen (Laclau & Mouffe, 2008). Detta innebär att lag-diskursen måste göra artikuleringar som får genomslagskraft i den traditionella diskursen. Med Laclau och Mouffe (ibid) innebär det att de diskursiva fälten av lagen och traditionen möts. För att dessa fält ska kunna mötas måste motståndskraftiga tala ifrån lag-diskursen på ett sätt som får gehör in i den traditionella diskursen. Att de därför använder sig av olika medier och reser ut till de platser som praktiserar FGM/C kan ses som att de försöker hitta en väg in i den traditionella diskursen.

FNs internationella konventioner för mänskliga rättigheter rör sig på global nivå och har stor auktoritet gällande definitionen av mänskliga rättigheter. Då FN ställer krav på att de mänskliga rättigheterna ska efterföljas ändrar Tanzania sin lagstiftning. Betyder det att dessa två diskurser skapar varandra? Eller är en av dessa två den överordnande diskursen? Genom att FN på global nivå har stiftat konventioner som verkar som rådande regler och mål för de länder som skrivit under konventionerna, har deras definition av mänskliga rättigheter ett stort politiskt omfång. Med Laclau och Mouffe (ibid) kan FNs konventioner för mänskliga rättigheter ses som en utbredd diskurs med hög hierarki. Möjligen kan lag-diskursen betraktas som ett verktyg för att möta FNs konventioner för mänskliga rättigheter? På så sätt kan inrättandet av lagen vara ett sätt att möta de globala konventionerna.

Att Tanzanias regering delvis har gjort ett sådant införande kan ses som en diskursiv förändring om vad som anses rätt (ibid). Men trots det fortsätter FGM/C att praktiseras. På så sätt kanske det inte räcker med att talet om vad som är rätt förändras, utan även handlingar om vad som anses rätt bör ses genom diskursen. Enligt Laclau och Mouffe (ibid) är även våra handlingar något som utmanar eller upprätthåller meningen i diskursen. Så även om talet om FGM/C förändras, så bidrar praktiserandet av FGM/C till att det bibehålls. För att få en total förändring måste även handlingen stoppas.

Vad är det då som gör att FNs konventioner om mänskliga rättigheter inte slår hål på den traditionella diskursens syn på FGM/C? Spivak (2002) menar att diskursiv förändring sker genom att den hörs inom den diskurs den vill förändra. Kan det då vara så att den globala diskursen om mänskliga rättigheter har för långt avstånd till den verklighet den vill förändra? Abdullah (2014) förklarar hur konventioner om mänskliga rättigheter är skrivna ur ett universellt perspektiv med fokus på att varje individ har rätt över sitt liv och sin kropp. Detta västerländska synsätt står i konflikt med den traditionella diskursen som har ett kulturrelativistiskt synsätt. Det innebär att de lagar som tillämpats mot FGM/C är grundade ur ett västerländskt synsätt på människors rättigheter. Kanske detta i sin tur skapar en kongruens mellan landbygdens traditioner och nationens stiftade lagar. Abdullah (ibid) menar att för att en reduktion av FGM/C ska ske krävs det att motståndskraftiga och personer som utför FGM/C möts på ett plan där kommunikation kan ske.

Genom att lagen stiftas blir detta landets gemensamma regel för vad människorna i landet har för rättigheter. Detta kan sedan göras hörbart in i alla diskurser som råder i landet, likväl den traditionella diskursen. På så sätt finns verktygen som kan bidra till att förändra synen på

FGM/C. Då lagen och de mänskliga rättigheterna existerar rör det sig kanske snarare om att dessa ska vinna mark. Detta talar informant D om:

.../ if someone is arrested and accused of FGM... It's very difficult to find someone who wants to testify against the person in question... This is because usually the person who is arrested is a family member .../ As generally the daughters do not testify against their parents or siblings .../ So it's hard to get someone convicted. But we have managed to get a few to be judged .../ To let [the girls] understand that they are protected by law, and that those who perform FGM should understand that they will be punished by the law.

I Ds uttalande kan vi förstå hur kännedom om lagen och rättigheterna inte är tillräckligt för att helt förhindra att FGM/C praktiseras. Då FGM/C är en djupt rotad tradition är dess synsätt djupt implementerade hos människorna. För att en förändring ska ske måste meningsförändringen riktas mot både talet och handlingar om FGM/C (Laclau & Mouffe, 2008).

I denna del har vi fokuserat på hur motståndskraftiga använder argument från mänskliga rättigheter och lagen mot FGM/C. Då lagen förbjuder praktiserandet av FGM/C har motståndskraftiga fokuserat på att sprida kunskapen om lagen och dess påföljder. Trots det har lag-diskursen fått lite gehör inom den traditionella diskursen.

7.2.4 Diskurs fyra: Feminism

I denna del är vår avsikt att undersöka hur motståndskraftiga talar om kvinnor när de talar om FGM/C. Vi kommer även undersöka om det finns en eventuell feministisk kamp i motståndskraftigas tal om FGM/C.

Laclau och Mouffe (2008) menar att varje diskurs upprättas för att försöka få makten att definiera sociala fenomen. Även människans identitetspositioner som kön, klass, etnicitet, funktionsvariation får sin mening genom att betraktas inom diskursen (ibid). Det innebär det att diskurser bland annat skapar uppfattningar om vad som är kvinnligt respektive manligt. Informant D talar om att kvinnlighet skapas genom FGM/C:

.../ that is the way for the ladies to be recognized as an adult women, as ready for married, and accepted as a brave woman... Because in peoples mind women that has done FGM are a brave and strong... And only strong and brave women are in their minds able to take care and give birth to babies... So if you're not mutilated you are consider to not be brave, not consider to be able to have children, and not consider to be mature... You see in some way the think of you just like you still are a child... But if you have done FGM... You have a kind of respect.

Informant D uttrycker att FGM/C är en ritual för att flickorna ska bli erkända som starka, mogna och respektabla kvinnor. I motsatt blir kvinnor som inte genomgått FGM/C-ritualen

betraktade som omogna. Kvinnan är därför något vi tillskriver mening beroende på vilken diskurs vi utgår ifrån (Laclau & Mouffe, 2008). Sara Ahmed (2010) menar att den mest eftersträvbbara identiteten tar det sociala utrymmet i anspråk och ses som norm. Det innebär att kvinnor som överensstämmer med den traditionella diskursens definition är de som uppfattas som riktiga kvinnor. Informant B berättar den traditionella synen på kvinnlighet innebär kontroll:

Control the women... So she became a good wife /.../ and the older women telling the younger girls that "they have to do this" /.../ Men are also contributed to the illegal practice of FGM continues. Because they say, "You have to do it" to the girls.

I Bs uttalande kan vi se hur FGM/C innebär kontroll av kvinnan. Denna kontroll görs av både män och de äldre kvinnorna. Laclau och Mouffe (2008) menar att de meningar som råder inom diskursen blir till sanningar som institutionaliseras i vårt sätt att tänka och agera. Det innebär att både män och kvinnor upprätthåller praktiserandet av FGM/C. FGM/C-ritualen är många gånger förenat med tvång och kontroll, då flickor ofta inte själva får bestämma om ingreppet ska genomföras. Att kvinnlighet därmed ses i konnotation av att vara något som behövs kontrolleras kan utläsas i informant As tal om kvinnans sexualitet:

It's to control the girl's sexuality, which is what they believe. But they don't want the girl to be a prostitute so they cut, yeah, that's what they believe.

Med informants As uttalande blir FGM/C även ett sätt att kontrollera kvinnans sexualitet, där en kvinna som inte genomgår FGM/C ses som prostituerad. På så sätt skapas en stark negation och sanktion gentemot de kvinnor som inte genomgår FGM/C-ritualen. Tidigare forskning inom det feministiska fältet talar för att FGM/C är ett resultat av att kvinnor underordnas männen (Hosken, 1979, Millett, 1970 och Gemzöe, 2002). I denna tolkning skulle det kunna innebära att förståelsen av kvinnor skapas genom den patriarkala synen på vad en kvinna ska vara. Patriarkatet som begrepp förklaras av Kate Millett (1970) som mäns överordning och kvinnors underordning, och att denna relation har institutionaliserats i vår samhällsordning. Exempelvis ska kvinnans sexliv kontrolleras och begränsas, vilket också informant A uttrycker i ovanstående citat. För att kunna frigöra kvinnan måste nya identitetspositioner om manligt och kvinnligt skapas (ibid). Med Millett (ibid) innebär det en politisk kamp som sätter patriarkatet på agendan, och med Laclau och Mouffe (2008) innebär det att den diskursiva synen på att flickor blir till kvinnor genom FGM/C-ritualen måste brytas. Informant B beskriver hur en sådan kamp kan föras genom att upplysa och utbilda kvinnan:

Right now we are working to empower the women ... So they start to take a stand. Becoming politically aware /.../ In the past, they were not aware, but now... Slowly... They start to become aware of their rights and of the dangers of FGM /.../ Most women are now educated, they come up like "in the light", that this is not right. But they still have their traditions with them.

Informant B berättar att när kvinnorna får tillgång till ny kunskap stärks deras maktposition och de kan göra motstånd mot FGM/C. Liberalfeminismen menar att vägen till ett jämställt samhälle skapas genom att män och kvinnor blir upplysta och genom den nya kunskapen kan gamla könsroller raderas (Gemzöe, 2002). Skulle då en ökad kunskap möjligen leda till att kvinnorna får större inflytande? I informants B uttalande finns påståendet att det trots kunskapsökningen fortfarande finns en rest av den traditionella synen på kvinnlighet. Kanske kan det förstås som att kvinnorna står med den ena foten i det diskursiva fältet om upplysning av sina rättigheter, medan den andra foten står kvar i den traditionella synen där även familjens uppfattning spelar in. Vad händer då med kvinnorna när de befinner sig mitt i den diskursiva kampen? Informant E berättar om de sociala påtryckningarna som kommer från den traditionella diskursen:

.../ they have social mechanism that's forcing the girls to undergo FGM... To their traditions FGM is deeply rooted and it becomes a matter of tradition and family honor .../ The girls feel the pressure from their parents, their siblings, their village, and that's a hard thing to change... So they have a lot of social and psychological pressure .../ And this we do by educating all groups in the community about the dangers in FGM. So the lack of the pressure will reduce.

Med Es uttalande finns det en traditionell uppfattning om vad som uppfattas som hedersvärt. Det är denna syn om vad som är hedersvärt som måste förändras för att även synen på kvinnan ska få en annan betydelse (Laclau & Mouffe, 2008). Därmed ligger det även i diskursen att skapa identitet och känslan av tillhörighet. Det som därför blir extra viktigt i Es uttalande är betoningen av att hela samhället måste genomgå en betydelseförändring. Det räcker alltså inte med att flickorna/kvinnorna i samhället ändrar sin uppfattning om kvinnlighet, utan hela samhället måste ändra uppfattning (ibid).

Samtidigt som det talas om att förändringen måste ske genom hela samhället, berättar informanterna att om männens uppfattning om kvinnlighet förändras kommer traditionen att stoppas:

All men, who if today stands and say no more cutting, then the girls aren't going to. Informant C.

So when a man change his decision, or take an act against circumcision, it is easy for him to make a decision and maybe change the whole family. Informant A.

Dessa två uttalanden talar tillsammans för att det är männens huvudsakliga uppfattning som bibehåller FGM/C-ritualen. Innebär det möjligen att männen har tolkningsföreträde att välja vilken diskurs som ska bli den rådande? Återgår vi till Milletts (1970) uppfattningar om att männen har den överordnande statusen i samhället har de kanske även ett större utrymme till att göra en mening till hegemonisk? Med den uppfattningen så handlar inte enbart den vilken diskurs som blir hörd. Det handlar även om vem som har rätt att delta i den diskursiva

kampen (Laclau & Mouffe, 2008). På så sätt blir FGM/C ett diskursivt fält där striden inte bara handlar om uppfattningar om vad som är kvinnligt, utan också vem som har rätten att uttrycka vad som ska uppfattas som kvinnligt. Vilken chans har då egentligen kvinnorna att uttrycka sig från en underordnad position? Spivak (2002) skriver att varje samhälle bygger på uppdelningen av över- och underordning. Beroende på vilken position som en person kategoriseras inom innebär olika talutrymmen. Om kvinnorna ses som underordnade i denna diskurs är de begränsade i sättet som de kan agera på inom diskursen. En del av problematiken ligger då i hur kvinnorna kan ta rumslig och verbalt utrymme inom den traditionella diskursen (ibid). På så sätt kanske det inte enbart handlar om att en diskurs som kämpar mot FGM/C skapas, utan också om vem som för den diskursiva kampen i diskursen (Laclau & Mouffe, 2008)?

Ytterligare en dimension som informanterna beskriver bibehåller traditionen av FGM/C är att både de traditionella ledarna och familjerna tjänar pengar på FGM/C:

[The traditional leader] have the power, their getting power /.../ and they are getting a lot of money from the cut. Because, each parent pay for each girl to undergo FGM. And this is paid to the women circumciser. But the women circumciser has no authority to that money. That money is taken to the traditional leader... And he gives [the women circumciser] just a little bit. Informant C.

/.../ the mutilator consider it a way of income, so they get money because of it... And another thing is because that fathers consider it as a way to get cows or money, because the girls are more worth if she is mutilated before she is married off /.../ and also, the brothers of the sisters can't get married as easily if not their sisters are mutilated and brings in more cows and money. Informant D.

I Ds uttalanden har en kvinna som har genomgått FGM/C ett högre värde jämfört med en kvinna som inte genomgått FGM/C, då en kvinna inom den traditionella diskursen värderas utifrån om hon har genomgått FGM/C-ritualen. Kvinnan får därmed inte bara ett socialt högre värde utan även ett ekonomiskt värde. Men det är inte flickor/kvinnorna som får tillgång till dessa pengar. Istället är det de traditionella ledarna (som är män), de kvinnor som utför FGM/C-ritualen, fäderna och bröderna som tjänar på FGM/C. Att det då främst är männen som tjänar pengar på att flickorna genomgår FGM/C kan förstås som ett sätt som (framförallt) männen drar nytta av deras överordnade ställning (ibid). Om därmed FGM/C ska stoppas så bär även diskussionen om att (framförallt) männen tjänar pengar på FGM/C lyftas och komma på agendan om FGM/C. Skulle då möjligen den klasskamp som förespråkas av den marxistiska och socialistiska feminismen kunna bidra till att förbättra kvinnornas ställning i samhället (Gemzöe, 2002)? Kanske skulle det vara så. Men samtidigt pågår omskärelse av män i Tanzania trots att de har den ekonomiska försörjningen. Så frågan är om det är tillräckligt väg att gå via ekonomisk omfördelning?

I denna del har vi gått igenom hur kvinnor antas skapa genom FGM/C. Vi har diskuterat hur FGM/C ses som ett sätt att kontrollera kvinnor, socialt, sexuellt och på ett ekonomiskt plan. För att en förändring ska ske måste hela samhället ändra uppfattning om vad en kvinna är.

7.3 Diskursernas samspel

I de ovanstående delarna har vi sett hur motståndskraftigernas argumenterar mot FGM/C genom fyra olika diskurser. Vi kommer i detta kapitel gå igenom hur dessa diskurser samspekar med varandra när motståndskraftigerna argumenterar mot FGM/C. Får till exempel motståndskraftigernas tal större tyngd då flera diskurser vävs samman?

Laclau och Mouffe (2008) menar att olika diskurser kan ha olika argument som strävar mot samma meningsbetydelse. Detta kan ses som att de olika diskurserna länkas samman genom att de har samma meningsmål. Till exempel väver informant C samman diskurserna om hälsa, feminism och utbildning när hen argumenterar mot utövandet av FGM/C:

So in the beginning it was quite a challenge because we don't know where you come from, and why don't you leave us to continue, so... Slowly you even give example of people who died, and you are ruining these girls life's because it's not necessary they get married to people from this place.

I Cs uttalande lyfts svårigheterna med att bli insläppt i ett samhälle som praktiserar FGM/C till följd av meningsskillnader. När informant C försöker komma in i den traditionella diskursen går de första talen genom att informera om hälsa och hälsorisker med FGM/C. Detta fördjupas sedan med att flickorna riskerar att få sina liv förstörda då de kanske inte kan gifta sig utanför den traditionella diskursen. Att informant C träder in i den traditionella diskursen genom att tala om hälsa kan kanske förstås med att hälsodiskursen har hög status och har tydliga konsekvenser då informant C exemplifierar med att FGM/C kan leda till att flickorna dör under ingreppet (Börjesson & Palmblad, 2007). Att någon riskerar att dö är ett starkt argument mot uppfattningar om FGM/C, och är en bra ingång till att påbörja meningsstriden mot FGM/C. När åhörarna blir medvetna om de allvarliga riskerna med FGM/C öppnar Cs uttalande upp för en dialog, där andra kunskaper ges tillträde in i den traditionella diskursen. På så sätt har kunskap om hälsorisker även öppnat upp så att utbildningsdiskursen ska få utrymme inom den traditionella diskursen. Med Laclau och Mouffe (2008) innebär detta att den traditionella diskursen luckras upp från flera håll då de utsätts för flera olika typer av meningsattacker. Informant C avslutar med att nämna att flickor som genomgått FGM/C blir bundna till att endast gifta sig med män som tror på FGM/C-ritualen. På så sätt har flickans kropp blivit en markör för den traditionella diskursen, då de inte har samma frihet att kunna tillträda en ny diskurs. Laclau och Mouffe (ibid) menar att även våra handlingar och våra kroppar utsätts för diskursiva meningsstrider. Vilket här blir tydligt då en flicka som har genomgått FGM/C blir en förlängning av den traditionella diskursen.

Informant B berättar om hur hälsan kommer påverkas negativt genom att lagen gjort att FGM/C praktiseras i hemlighet:

But what happens now instead... It's that many continue to perform FGM, but now they are hiding. This makes it even more complicated. For now the whole thing becomes even less safe. They want to do it in the forest, in the mountains... Simply in an area where they feel safe to carry out FGM undisturbed.

Detta visar hur två diskurser har påverkat varandra på ett plan där svåra konsekvenser uppstår. Diskurskonflikten mellan tradition och lag har blivit så stark att den påverkar flickornas hälsa. Informant B berättar även hur FGM/C nu blir mindre säkert eftersom ingreppet utförs på undangömda och isolerade platser. Traditionen gör en förskjutning i hur den utövas och det sker en uppluckring av den traditionella diskursen praktik. Även om kvinnan själv skulle ändra uppfattning går det inte att återställa ingreppet och möjligen kommer hon att inom en annan diskurs då fortfarande betraktas som tillhörande av den traditionella diskursen. På så sätt kan kvinnor som har genomgått FGM/C fixeras inom den traditionella diskursen, vilket möjligen är ett sätt att begränsa kvinnans rörelse. Att kvinnan blir en markör för den traditionella diskursens uppfattning innebär att den kvinnliga frigörelsen måste komma in i debatten om FGM/C. Detta talar även informant A om:

Yeah the independence depends on the understanding on the girls own her rights. If she understands her rights and she is empowered enough to be confident, knows how to demand her rights it is possible for them to be confident. But for those who are not confident enough, they are the same it's no different.

Skillnaden mellan Cs och As uttalande är att C talar om hur kvinnor som har genomgått FGM/C blir bundna till den traditionella diskursen. Medan As yttrande fokuserar på hur kvinnors rättigheter, utbildning och empowerment tillsammans bidrar till kvinnors frigörelse. Genom att flickorna/kvinnorna får mer kunskap om sina rättigheter har de en ökad möjlighet till att ta ställning. På så sätt talar även informant A om den möjliga frigörelsen innan FGM/C har genomförts i jämförelse med C som talar om kvinnornas fastlåsnings efter en FGM/C-ritual. Laclau och Mouffe (2008) menar att detta kan bli ett exempel på hur det materiella (kvinnors kroppar) utsätts för diskursiv tillblivelse då kvinnor skapas och betraktas på olika sätt beroende på om de genomgått en FGM/C-ritual. Genom att kvinnans kropp blir utsatt för en permanent markering efter en FGM/C-ritual, kanske den diskursiva handlingen ses som moment. Men själva betydelsen av handlingen kan ses som element då begreppet kvinnlighet är meningsomtivistat (ibid)?

Informant A talar om att det inte enbart räcker med att kvinnorna får utbildning om sina rättigheter och farorna med FGM/C. Kvinnorna måste uppleva sig tillräckligt stärkta för att kunna gå emot den traditionella diskursen som de befinner sig inom. Det handlar inte bara om att kvinnorna ska få information om andra diskursers synsätt, utan de måste även ges tillräckligt mycket makt så att de kan uttrycka sitt ställningstagande (Laclau & Mouffe, 2008 och Spivak, 2002). I den meningen befinner sig argumenten som kommer ifrån diskurserna

om feminism, utbildning, hälsa och rättigheter i en politisk diskurskamp om vad som ska vinna gehör (ibid). Ett sätt att göra detta skulle vara att normalisera och upprepa den politiska debatten om FGM/C. Då handlar det om att finna fler kanaler och vägar in med argument ifrån motståndskraftivisternas diskurser som hörs in i den traditionella diskursen. Detta sätt att ständigt upprepa argumenten som talar mot FGM/C finns i informant B tal om FGM/C:

/.../ but now, now people hear everywhere, on television, on radio, written in the newspaper, that if you practice FGM, it is not right. You go against human rights, you violate a girl, a child's rights. You're ruining someone's life. You expose them to danger, you have... Exposing them to health risks.

Informant B berättar att motstånd mot FGM/C ständigt måste upprepas och exponeras in i den traditionella diskursen. Genom att det sker ständiga upprepningar och att det är flera diskurser som upprepar samma sak, så stärks deras gemensamma kamp om att skapa ny uppfattning om FGM/C (Laclau & Mouffe, 2008). I Bs yttranden vävs diskurserna ifrån mänskliga rättigheter, feminism, hälsa, kvinnor och barns rättigheter samman till ett gemensamt motstånd mot FGM/C. När flera diskurser gör motstånd mot en diskurs, kommer denna diskurs meningsuppfattning att hotas (ibid). Detta skapar möjligheter för meningsförändring, vilket är en vinst för motståndskraftivisterna om de använder sig av flera diskurser i sin argumentation mot FGM/C. Att dessa angrepp kommer från flera olika diskurser ökar sårbarheten hos den traditionella diskursen (ibid). I och med att sårbarheten ökar finns det också en ökad möjlighet för motståndskraftivisterna att få in sin syn på FGM/C. Det finns därför en vinst i att flera diskurser går samman och förespråkar samma förändring för att kunna åstadkomma betydelseförändring (ibid). Genom att se hur diskurserna flätas samman i motståndskraftivisternas tal om FGM/C kan vi förstå att diskurser inte är fristående från varandra, utan de bygger tillsammans upp varandra legitimitet och innehåll.

I ovanstående text har vi kunnat förstå hur motståndskraftivisternas argument mot FGM/C går genom flera olika diskurser och att dessa diskurser vävs samman. Genom att flera diskurser blir till en sammanflätad enhet mot FGM/C kan vi se hur praktiserandet av FGM/C får utstå meningsattacker från flera olika håll.

7.4 Överordnande diskurser

I ovanstående text har vi urskilt fyra huvudsakliga diskurser i motståndskraftivisternas tal och hur dessa sammanflätas i talet mot FGM/C. I denna del ska vi bygga vidare ifrån det och se om det finns någon övergripande diskurs som dessa diskurser förhåller sig till.

Laclau och Mouffe (ibid) menar att diskurser verkar som en skola för socialisering och institutionalisering av meningsuppfattning. Genom att vi ingår i en diskurs tillägnar vi oss de tankesätt och den praxis som går i linje med den diskursen som vi befinner oss inom. På så sätt reproducerar vi diskursens legitimitet och upprätthåller dess meningsstyrka (ibid). Att motståndskraftivisterna rör sig mellan fyra diskurser gör att alla dessa fyra diskurser bibehålls och stärks. Men för att de ska få genomslående legitimitet måste de vinna mark och gehör.

Magdalena Thomassen (2007) menar att olika uppfattningar och sätt att betrakta och förstå omvärlden formas av det sociala och historiska sammanhanget. Vad vi därmed uppfattar som rätt och riktigt springer hur vår tids anda av hur vi studerar vår omvärld. Thomassen (ibid) menar att det kan förklaras med begreppet paradig. Paradigm innebär de mönster som tillsammans bildar den teoretiska ramen för hur vi bedriver forskning och skapar kunskap (ibid). De mönster som blir rådande styrks av det gemensamma praktiserandet och bestämmer hur förutsättningen för hur forskning kan bedrivas. Inom paradig ryms därmed en grundläggande förutsättning om vad som anses skapa god kunskap, och att detta alltid skapas till följd av den sociala och historiska kontexten. I detta sammanhang kan vi se hur förutsättningarna för vilket paradig vi rör oss inom också påverkar vilken kunskap som görs tillgänglig. Men paradig är inte förevigt fastrotad till ett sätt att studera omvärlden. Utan genom att motsättningar uppstår kan det ske paradigmskifte där nya gemensamma mönster och regler för att studera omvärlden uppkommer (ibid). I detta sammanhang kan vi se hur den traditionella diskursen som upprätthåller FGM/C präglas av kunskap som legitimeras dess utövande, men genom att nya kunskapsanspråk utropas genom andra diskurser har också en förändring av paradigmet skett. Det vill säga forskning som har rättfärdigat den traditionella diskursen syn på FGM/C som något hygieniskt, hälsosamt och ett sätt att skapa respektabla kvinnor är mitt i en meningsstrid. Där diskurser som stöds av annan forskning tillsammans hävdar att det är ohygieniskt, hälsofarligt, underordnar kvinnor och som dessutom är olagligt. Kanske finns det här skillnader mellan den västerländska synen och tanzaniska synen på lagars auktoritet? Är det till exempel samhällets lagar som är överordnande eller regler inom familjen? I 7.2.3 Diskurs tre: Lagstiftning/Mänskliga rättigheter kan vi utläsa att den moderna diskursen lyfter lagens legitimitet, medan informanterna menar att den traditionella diskursen snarare förespråkar reglerna som skapas inom familjen. Genom dessa motstridiga synsätt är frågan om den nya synen på FGM/C har bidragit till att skapa ett paradigmskifte?

Då motståndaktivisterna själva berättar att de argumenterar mot den traditionella synen på FGM/C placerar de samtidigt sig själva inom den moderna synen som ställer sig emot FGM/C. Laclau och Mouffe (2008) menar att antagonistiska relationer skapas genom att specificera det gemensamma huvudhindret. I detta fall är det gemensamma huvudhindret den traditionella diskursen som legitimerar FGM/C. Genom att motståndaktivisterna kopplar samman de fyra diskurser skapar de en gemensam front mot FGM/C, en front som tillsammans har växt fram ur den nya forskningen. Frågan är vad denna forskning kommer ifrån? Har den vuxit fram genom den västerländska kunskapstraditionen? Med Laclau och Mouffe (ibid) bygger denna diskurssamling på politiska konstruktioner som i sig innebär antagonism, det vill säga konflikten med den traditionella diskursen. Samt som ett försök till att skapa hegemoni, det vill säga befästa en uppfattning om att FGM/C är ett övergrepp som inte ska tolereras och därmed inte heller existera. I linje med detta menar vi att de fyra diskurserna kan ses som deldiskurser inom den moderna diskursen. På så sätt kan vi också se hur olika kunskaper producerar olika vetenskaper som i förlängningen skapar olika diskursiva fält (Thomassen, 2007). Bland samtliga fyra diskurser blir det dessutom tydligt hur utbildning/empowerment-diskursen genomsyrar de tre övriga diskurserna, då utbildning verkar vara kornet till motståndskampen.

I skenet av att olika kunskaper gör olika diskursiva uttalanden, alltifrån FGM/C historia, till orsaken att det fortfarande praktiseras till politiskt ställningstagande vill vi nu binda ihop den analytiska-säcken genom att gå tillbaka till början av denna uppsats. Då vi har inlett med att skriva om FGM/Cs historia som präglad av sexuell kontroll och de delade uppfattningarna om huruvida religionen spelar in. Men i motståndskraftivernas tal om FGM/C ges dessa två diskurser väldigt lite utrymme. Till exempel är informant C en av de få som i förbifarten nämner att FGM/C inte har någon religionstillhörighet och att FGM/C kan skapa sexuella problem inom äktenskapet:

/.../ we don't care whether they're muslims or christian because FGM doesn't have religion.

/.../ You know... Sexually it is very different. So I say: "If you men are running away from women who are mutilated, then why are you continuing to do that to them?"

Talet om sexualitet och religion som är så framträdande i vår västerländska diskurs om FGM/C är knappt något som kommer på kartan när motståndskraftiverna nämner argument mot FGM/C (Hosken, 1979, Amnesty, 2014 och UNICEF (b), 2014). Varför blir det då så framträdande diskurser när vi i västvärlden tillskriver betydelse till FGM/C? Said (1978) skriver att västvärlden genom historien har konstruerat bilden av orienten. Detta genom att västvärlden har bedrivit forskning om orienten som bottnar i utgångspunkten att orienten behöver kunskap om sig själv och att denna kunskap har gjorts tillgänglig genom västvärldens syn på orienten. Said (ibid) menar att den kunskap om orienten bottnar i maktförhållandet som råder mellan västvärlden och orienten: Ett maktförhållande där västvärlden kom att representera hur både västvärlden och orienten ska uppfatta orienten. Att västvärlden länge har producerat och representerat orienten har resulterat i ett hegemoniskt förhållande där västvärldens bild av orienten har uppfattas som den rätta och riktiga (Laclau & Mouffe, 2008 och Said, 1978). Den kunskap som västvärlden därmed skapade om orienten menar Said (1978) snarare är politisk kunskap som grundas utifrån imperialismen.

På så sätt har vi inlett uppsatsen med att stå i den västerländska diskursen och dennes historiska, kulturella och sociala föreställningar om FGM/C, där FGM/C främst förknippas med kvinnors sexualitet och tros bibehållas via religionsutövningar (Hosken, 1979, Amnesty, 2014 och UNICEF (b), 2014). Medan den moderna diskursen som yttras i Tanzania snarare vill framhäva deras kunskap och uppfattningar om FGM/C. Att diskursen om sexualitet diskuteras i liten utsträckning kan kanske ses som en diskursiv skillnad om vad som hamnar i centrum? Kanske handlar det då inte om att sexualiteten är en icke-diskurs, utan snarare om att motståndskraftiverna vill synliggöra fler områden? Eller kanske är kvinnornas sexualitet inte så utsatt som vi i västvärlden har målat upp det som? Kanske finns förklaringen till att sexualitet inte kommer på tal till följd av att de råder olika typer av FGM/C och att de som utövas i Tanzania inte påverkar kvinnornas sexliv i samma grad?

Med förståelsen för hur diskurs finns på olika nivåer och är olika utbredd kan FGM/C även ses i debatten av vilka kunskapsproduktioner och meningsbetydelser som finns på en global nivå (Laclau & Mouffe, 2008 och Said, 1978). Med den förståelsen kanske motståndaktivisternas kamp om hur vi ska förstå FGM/C inte enbart är en fråga som måste diskuteras inom det egna landets gränser, utan snarare måste det kanske tas upp på den globala agendan? Något som blir synligt i informant Ds tal:

We must see this as a global problem. Because that what it is /.../ We have global regulations against FGM... But despite that they continue to practice FGM. The various governments have other priorities than FGM... FGM has no high status on the political agenda.

Genom informant Ds uttalande kan vi utläsa hur olika sätt att prioritera och bemöta FGM/C får effekter på den globala nivån. Snarare beskriver D att FGM/C är en oprioriterad fråga på global nivå, som inte ges en gemensam mening eller en gemensam motståndskamp. Laclau och Mouffe (2008) menar att ju mer förenad och större diskurserna är i sitt meningsskapande desto större blir deras chans till att befästa mening som moment. Om nu FGM/C skulle stärkas på den globala agendan skulle troligen dess politiska genomslagskraft öka. Kanske går vägen dit genom att rasera den västerländska något ensidiga föreställning om FGM/C? Så kanske är det inte enbart den traditionella diskursen inom Tanzania som borde lyssna på motståndaktivisternas argument, kanske borde även vi västerlänningar göra det?

I denna del har vi beskrivit utbildning/empowerment-diskursen genomsyrar samtliga diskurser, och därmed kan anses som en överordnad diskurs. Genom att den västerländska kunskapstraditionen har varit den hegemoniska diskursen har detta påverkat vilka diskurser om FGM/C som har blivit aktuella som motståndsargument. Men genom att motståndaktivisterna som talar ifrån Tanzania har den västerländska förståelseramen utmanats, och vi har därmed också ifrågasatt vilka diskurser som egentligen tillåts att ta plats inom FGM/C-debatten. Sammanfattningsvis nådde vi slutsatsen att FGM/C-debatten inte enbart handlar om att utmana den traditionella diskursen. Utan att det även handlar om att utmana den västerländska synen på FGM/C. Detta kan möjligen göras genom att lyfta det postkoloniala motståndet.

8.0 Slutdiskussion

I denna uppsats har vi undersökt vilka diskurser som motståndskraftiga använder sig av när de argumenterar mot FGM/C i Tanzania. I deras tal framträdde fyra diskurser som vi valde att kalla utbildning/empowerment, hälsa/hygien, lagstiftning/mänskliga rättigheter och feminism. Dessa användes i olika sammanhang för att motarbeta den traditionella diskursens syn på FGM/C. Dessa fyra diskurser användes av alla informanter och ofta tillsammans för att bygga mångfacetterade argument för att attackera den traditionella diskursens syn på FGM/C. Genom att dessa fyra diskurser samspelade menar vi att dessa ingår i en övergripande diskurs som vi kallade för den moderna diskursen.

I kapitlet 7.4 Överordnande diskurser höjer vi blicken och tittar på vilket utrymme FGM/C får på global nivå, där informanterna uppger att FGM/C inte prioriteras på den politiska agendan. Då debatten om FGM/C inte får ett tillräckligt gehör på den globala nivån upplever vi hur kampen och forskningen om FGM/C snarare blir spretig och går isär. Då det är svårt att hitta en gemensam punkt mot FGM/C blir motståndskampen trögare att genomföra (Laclau & Mouffe, 2008). Vi tror att en förändring måste ske genom att FGM/C får ökat gehör på alla de diskursiva fälten: Alltifrån lokal till global nivå, från mötet av FGM/C i praktiken till forskningsfälten om FGM/C. Likväl måste alla som berörs av FGM/C få framföra sin talan och upplevelse av FGM/C (Spivak, 2002). Under våra möten med motståndskraftiga har deras talan haft tolkningsföreträde och de som praktiserar FGM/C har inte fått uttala sig om sin upplevelse av FGM/C (ibid). På så sätt har bara den ena diskursen kommit till tals. I kommande forskning skulle det till exempel vara intressant att intervjua personer som förespråkar den traditionella diskursen. Det skulle också vara lärorikt att låta de kvinnor som genomgår FGM/C att komma till tals och få höra deras berättelser och tankar om FGM/C.

Under vår uppsats upptäckte vi att även manlig omskärelse praktiserades i Tanzania, men samtidigt var en icke-fråga för informanterna. Det förklarades med att manlig omskärelse sker i stor utsträckning, men är inte lika riskfyllt som FGM/C. Annan forskning talar dock för att manlig omskärelse även är smärtsam och kopplat till social kontroll (RFSU, 2014). Utan att jämföra manlig och kvinnlig omskärelse/könsstympning, tycker vi att det skulle vara intressant att även undersöka manlig omskärelse. Detta för att få kunskap om varför ingreppet utförs och vilka argument som används för och emot manlig omskärelse. Hur ser till exempel männen själva på manlig omskärelse? Vilka diskurser finns från motståndskraftiga? Av vilka anledningar praktiseras manlig omskärelse? Genom att sedan kunna jämföra argumenten om manlig och kvinnlig omskärelse/könsstympning skulle detta kunna bidra till att vi får en djupare kunskap om varför de existerar och om dess existens legitimerar varandra. Då kanske inte enbart en argumentation emot FGM/C är tillräcklig för att motarbeta FGM/C, utan kanske borde även det göra motstånd mot att män blir omskurna?

Det har blivit allt vanligare att både män och kvinnor korrigerar sina könsorgan genom intimkirurgi (Johnsdotter & Essen, 2010). Råder det därmed en paradox mellan vilken typ av korrigerande som anses socialt accepterat att utföra? Vi ställer oss frågan om vad det är som

gör skillnaden mellan dessa två typer av ingrepp. Är det kulturella skillnader som gör att de får olika betydelser? Är det synen på vad som kan ses som självvalt ingrepp kontra tvång? Är det västvärldens dominans över utvecklingsländer som gör att dessa ingrepp betraktas olika? Och slutligen vad finns det för likheter respektive olikheter bakom båda dessa typer av ingrepp? Om vi skulle kunna fortsätta bedriva vår undersökning skulle dessa frågor vara drivmedel för att studera legitimiteten av att stoppa en typ av ingrepp och praktisera en liknande.

I delen om lagstiftning/mänskliga rättigheter går vi även in på att diskursen om barns rättigheter och att FGM/C utövas på flickor. Vi frågar oss varför argument som framhåller barns rättigheter inte har tagit större plats? Istället är det fokus på den vuxna kvinnan. I svenska språket blir detta ännu tydligare då benämningen är kvinnlig könsstympning/omskärelse. Genom att vi skriver om FGM/C utifrån att det berör kvinnor kanske vi snarare betraktar FGM/C som något som berör vuxna kvinnor, men då glömmer bort att det faktiskt är barn som genomgår ingreppet. Att det är barn som genomgår FGM/C och inte vuxna gör även att maktförhållandet mellan vuxna och barn bör lyftas. Vi ställer oss därför frågan om begreppet FGM/C är missvisande och att den mer korrekta benämningen bör vara girl genital mutilation cutting (GGM/C). I nästkommande arbete skulle vi vilja fördjupa denna tanke om flickors rättigheter och deras perspektiv på GGM/C (FGM/C).

Under denna uppsats har en tydlig bild över den komplexitet som finns kring FGM/C vuxit fram. Motståndaktivister för en ständig kamp mot den traditionella diskursen, och målet med kampen är att modifiera den traditionella diskursen såpass mycket att FGM/C slutar att genomföras. Samtidigt som det är viktigt att möta kulturer med respekt och förståelse blir det en ständig kamp mot klockan när barn och kvinnor utsätts för dödlig risk genom ingreppet FGM/C.

Referenslista

- 28 too many: <http://www.28toomany.org/media/uploads/tanzania_final_final_final.pdf> (elektronisk) (2014-02-17).
- Ahmadu, Fuambai (2000): "Rites and wrongs: An insider/outsider reflects on power and excision". I B. Hernlund, Ylva & Shell-Duncan, Bettina (red.): *Female circumcision in Africa – culture, controversy and change*. London: Lynne Rienner Publishers.
- Ahmed, Sara (2010): "Vithetens fenomenologi". I T. *Tidskrift för Genusvetenskap*, nr 1-2.
- Alsibiani, Sharifa & Rouzi, Abdulrahim (2008): "Sexual function in women with female genital mutilation". I T. *Fertility and Sterility*, 93(3).
- Amnesty: <<http://www.amnesty.se/vad-gor-vi/kvinnors-rattigheter/kvinnlig-konstymning/>> (elektronisk) (2014-02-17).
- Barad, Karen (2007): *Meeting the universe halfway: Quantum physics and the entanglement of matter and meaning*. Durham, N.C; London: Duke University Press.
- Beauvoir, Simone de (2006): *Det andra könet*. Stockholm: Norstedts pocket.
- Bergström, Göran & Boréus, Kristina (2005): "Diskursanalys". I B. Bergström, Göran och Boréus, Kristina (red.): *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, Alan (2011): *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.
- Burr, Vivien (1995): *An introduction to social constructionism*. London: Routledge.
- Börjesson, Mats & Palmblad, Eva (2007): "Introduktion: Motsatsen till relativism, detta bör vi aldrig glömma, stavas absolutism". I B. Börjesson, Mats och Palmblad, Eva (red.): *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Liber.
- Czarniawska, Barbara (2005): *En teori om organisering*. Lund: Studentlitteratur.
- Dellenborg, Liselott (1994): "Att vara kvinna är att vara omskuren". I T. *Fjärde Världen* (4).
- Dellenborg, Lisen (2008): "Omskärelsen låter kvinnor ta plats". (elektronisk) *Forskning och framsteg* (8): <<http://fof.se/tidning/2008/8/omskarelsen-later-kvinnorna-ta-plats>> (2014-02-17).
- Dirke, Karin (2008): "Kön och känslor: Antika idéer om kvinnor och män". I B Lennerhed, Lena (red.): *Från Sappho till cyborg: Idéer om kön och sexualitet i historien*. Stockholm: Gidlunds.
- Dorkenoo, Efua (1995): *Cutting the rose: female genital mutilation: The practice and its prevention*. London: Minority Rights Publications.
- Eduards, Maud (2012): *Kroppspolitik: Om Moder Svea och andra kvinnor*. Stockholm: Atlas.
- Eide, Tom & Eide, Hilde (2006): *Kommunikation i praktiken: relationer, samspel och etik inom socialt arbete, vård och omsorg*. Malmö: Liber.

Eliminating female genital mutilation

<http://www.un.org/womenwatch/daw/csw/csw52/statements_missions/Interagency_Statement_on_Eliminating_FGM.pdf> (elektronisk) (2014-02-17).

Elnashar, Aboubakr & Abdelhady, R (2007): "The impact of female genital cutting on health of newly married women". I T. *Int J Gynaecol Obstet* (97).

Gemzöe, Lena (2002): *Feminism*. Stockholm: Bilda.

Gosselin, Claudie (2000): "Handing over the knife: *Numu* women and the campaign againsts excision in mali". I B. Hernlund, Ylva & Shell-Duncan, Bettina (red.): *Female circumcision in Africa – culture, controversy and change*. London: Lynne Rienner Publishers.

Halldén, Agneta (1979): *Kvinnlig omskärelse*. Stockholm: SIDA.

Hall, Stuart (1999): "Kulturell identitet och diaspora". I B. Eriksson, Catharina, Maria Eriksson Baaz, Maria & Thörn, Håkan (red.): *Globaliseringens kulturer: Den postkoloniala paradoxen, rasismen och det mångkulturella samhället*. Nora: Nya Doxa.

Haraway, Donna (2008): *Apor, cyborger och kvinnor: Att återuppfinna naturen*. Eslöv: Brutus Östlings bokförlag symposion.

Hernlund, Ylva & Shell-Duncan, Bettina (2007): "Transcultural positions: Negotiating rights and culture. I B. Hernlund, Ylva & Shell-Duncan, Bettina (red.): *Transcultural bodies: Female genital cutting in global context*. New Brunswick, N.J: Rutgers University Press.

Hosken, Fran (1994): *The Hosken report: Genital and sexual mutilation of females*. Lexington: Women's international network news.

Howarth, David (2006): *Diskurs*. Malmö: Liber.

Islamguiden: <<http://www.islamguiden.com/omskarelse.shtml#UwODOYUs2so>> (elektronisk) (2014-02-17).

International association of schools of social work (IASSW) (2014) (elektronisk): Global definition of the social work profession: <<http://www.iassw-aiets.org/nidosw-20140221>> (2014-03-18).

Jacobsen, Dag Ingvar (2008): *Hur moderna organisationer fungerar*. Lund: Studentlitteratur.

Johansson, Helena (2006): *Brister på manliga förebilder: Dekonstruktion av en föreställning och dess praktik*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.

Johnsdotter, Sara & Essen, Birgitta (2010) (elektronisk): <<http://www.biomedsearch.com/article/Genitals-ethnicity-politics-genital-modifications/236247691.html>> (2014-03-30).

Johnsdotter, Sara (2007): "Persistence of tradition or reassessment of cultural practice in Exile? Discourses on female circumcision among and about swedish somalis". I B. Hernlund, Ylva & Shell-Duncan, Bettina (red.): *Transcultural bodies: Female genital cutting in global context*. New Brunswick, N.J: Rutgers University Press.

Kvale, Steinar (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

- Laclau, Ernesto (1990): *New reflections on the revolution of our time*. London: Verson.
- Laclau, Ernesto och Mouffe, Chantal (2008): *Hegemonin och den socialistiska strategin*. Stockholm: Vertigo.
- Larsson, Maja (2008): "Om en kvinna som befunnits tillhöra genus masculinum: Synen på kön, klass och sexualitet i 1800-talets medicin och kultur". I B Lennerhed, Lena (red.): *Från Sapfo till cyborg: Idéer om kön och sexualitet i historien*. Stockholm: Gidlunds.
- Lennerhed, Lena (red.): *Från Sapfo till cyborg: Idéer om kön och sexualitet i historien*. Stockholm: Gidlunds.
- Little, Cindy (2003): "Medical and cultural considerations of FGM". I T. *Journal of Cultural Diversity* 10 (1).
- Loseke, Donileen (2010): *Thinking about social problems: An introduction to constructionist perspectives*. New York: Aldine de Gruyter.
- Maryam, Abdullah (2014) (elektronisk). "Balancing cultural relativism and Universalism in Human rights: A case study of female genital mutilation in Egypt: <<http://www.e-ir.info/2014/02/09/a-case-study-of-female-genital-mutilation-in-egypt/>> (2014-04-06).
- Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans (2006): "Vad är socialt arbete?". I B. Meeuwisse, Anna, Sunesson, Sune & Swärd, Hans (red.): *Socialt arbete: En grundbok*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Millett, Kate (1970): *Sexualpolitiken*. Stockholm: Rabén och Sjögren.
- Nationellt centrum för kvinnofrid-rapporten (NCK-rapporte) (2011): *Kvinnlig omskärelse/könsstympning i Sverige – en kunskaps- och forskningsöversikt*. Uppsala: Uppsala Universitet.
- Obiora, Amede (2007): "A refuge from tradition and the refuge of tradition: On anticircumcision paradigms. I B. Hernlund, Ylva & Shell-Duncan, Bettina (red.): *Transcultural bodies: Female genital cutting in global context*. New Brunswick, N.J: Rutgers University Press.
- Olaison, Niklas (2008): "Otukt är världens lön: Kön och sexualitet i den kristna traditionen". I B Lennerhed, Lena (red.): *Från Sapfo till cyborg: Idéer om kön och sexualitet i historien*. Stockholm: Gidlunds.
- Payne, Malcolm (2008): *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur och Kultur
- Sunesson, Sune och Swärd, Hans (red.): *Socialt arbete: En grundbok*. Stockholm: Natur och kultur.
- Regeringskansliet (2005) (elektronisk): Utrikesdepartementet: Mänskliga rättigheter i Tanzania: <http://www.manskligarattigheter.se/dm3/file_archive/060201/5947752e918c1d6c30a7cf64591560b9/Tanzania_05.pdf> (2014-03-12).

- RFSU (elektronisk): *Omskärelse av pojkar och män, fakta och rättigheter*.
<<http://www.srhr.se/sites/default/files/Omsk%C3%A4relse%20av%20pojkar%20och%20m%C3%A4n%20-%20Fakta%20och%20r%C3%A4ttigheter%20RFSU.pdf>> (2014-03-30).
- Said, Edward (1978): *Orientalism*. New York: Pantheon Books.
- Sarkis, Marianne (2003) (elektronisk): The female genital cutting: Education and networking project: <<http://www.fgmnetwork.org/intro/fgmintro.php>> (2014-02-18).
- Shell-Duncan, Bettina & Hernlund, Ylva (2000): *Female "circumcision" in Africa: Culture, controversy and change*. Boulder: Lynne Rienner.
- Shell-Duncan, Bettina & Hernlund, Ylva (2008): *Transcultural bodies: Female genital cutting in global context*. New Brunswick, N.J: Rutgers University Press.
- Socialstyrelsen, *Kvinnlig könsstympling* (2002) (elektronisk):
<http://www.socialstyrelsen.se/lists/artikelkatalog/attachments/11036/2002-114-77_200211477.pdf> (2014-02-17).
- Socialstyrelsen, definition av kvinnlig könsstympling (elektronisk):
<<http://www.socialstyrelsen.se/valdsocbrottsrelateradefragor/kvinnligk%C3%B6nsstympling/definition>> (2014-02-18).
- Spivak, Gayatri Chakravorty, (2002), "Kan den subaltern tala?". I T. *Postkoloniala Studier: Skriftserien Kairos 7* (red. Konstfack), Stockholm: Rasters förlag.
- Starrin, Bengt & Askheim, Ole Petter (2007): *Empowerment i teori och praktik*. Malmö: Gleerup.
- Talle Aud (1987): "Kvinnlig könsstympling: Ett sätt att skapa kvinnor och män". I B Kulick, Don (red.): *Från kön till genus: Kvinnligt och manligt i ett kulturellt perspektiv*. Stockholm: Carlsson.
- Taylor, Stephanie (2001): "Evaluating and applying discourse analytic research". I B. Wetherell, Margaret, Taylor, Stephanie & Yates, Simeon (red.): *Discourse as data: A guide for analysis*. London: Sage, in association with the Open University.
- The sexual offences special provisions act (1998) (elektronisk):
<http://www.childsrights.org/html/site_en/law_download.php?id=332> (2014-03-12).
- Thomassen, Magdalene (2007): *Vetenskap, kunskap och praxis: Introduktion till vetenskapsfilosofi*. Malmö: Gleerups Utbildning.
- Thurén, Torsten (2007): *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm: Liber.
- UNICEF (a), barnkonventionen (elektronisk): <<http://unicef.se/barnkonventionen>> (2014-03-13).
- UNICEF (2006): Childinfo (elektronisk):
<http://www.childinfo.org/files/Tanzania_FGC_profile_English.pdf> (2014-02-17).
- UNICEF (b), Child protection from violence, exploitation and abuse (elektronisk):
<http://www.unicef.org/protection/57929_58002.html> (2014-03-25).

UNICEF (2013): Female Genital Mutilation/Cutting: A statistical overview and exploration of the dynamics of change (elektronisk):

<http://www.unicef.org/media/files/FGCM_Lo_res.pdf> (2014-02-17).

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000): *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

WHO (2008) (elektronisk):

<http://www.un.org/womenwatch/daw/csw/csw52/statements_missions/Interagency_Statement_on_Eliminating_FGM.pdf> (2014-02-17).

WHO (2008) (elektronisk):

<http://www.who.int/reproductivehealth/publications/fgm/effect_of_fgm_on_childbirth_africa.pdf?ua=1> (2014-02-17).

WHO (2014) (elektronisk): <<http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs241/en/>> (2014-04-15).

Bilaga 1: Intervjuguide

Tell us about your work with FGM/C.

What is your opinion about FGM/C?

How do you argue/talk about FGM/C?

What do you think about the FGM/C-situation in Tanzania today?

What are your thoughts about FGM/C in the future?

Transkriberade texter:

Informant A. Intervju genomförd under mars 2014. Transkriberad under mars 2014.

Informant B. Intervju genomförd under februari 2014. Transkriberad under mars 2014.

Informant C. Intervju genomförd under februari 2014. Transkriberad under mars 2014.

Informant D. Intervju genomförd under mars 2014. Transkriberad under mars 2014.

Informant E. Intervju genomförd under mars 2014. Transkriberad under mars 2014.

Bilaga 2: Lagar och förordningar i Tanzania

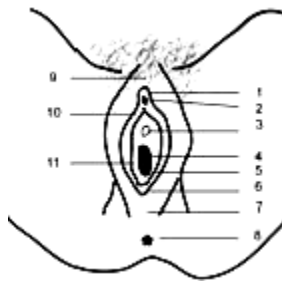
I Tanzania antogs 1998 lagen “the sexual offences special provisions act” som förbjuder FGM/C:

Cruelty to children 169A.-(1) Any person who, having the custody, charge or care of any person under eighteen years of age, /.../ causes female circumcision /.../ (2) Any person who commits the offence of cruelty to children is liable on conviction to imprisonment for a term of not less than five years and not exceeding fifteen years or to a fine not exceeding three hundred thousand shillings or to both the fine and imprisonment, and shall be ordered to pay compensation of an amount determined by the court to the person in respect of whom the offence was committed for the injuries caused to that person (Childsright, 2014).

Lagen innebär att det är olagligt att utföra FGM/C mot en flicka som är under 18 år, däremot finns det inget i lagen som skyddar en kvinna som är över 18 år. Att utföra FGM/C på en minderårig flicka är enligt lagen straffbart med fängelse mellan 5-15 år, detta kan även kombineras med böter och/eller ersättning till flickan som blivit utsatt för FGM/C.

Ur ett internationellt perspektiv har Tanzania ratificerat merpartern av konventionerna om mänskliga rättigheter och barns rättigheter (Regeringskansliet, 2005 och UNICEF (a), 2014). I barnkonventionen artikel 19 står det att “varje barn har rätt att skyddas mot fysiskt eller psykiskt våld, övergrepp, vanvård eller utnyttjande av föräldrar eller annan som har hand om barnet” (UNICEF (a), 2014). Detta kan ses i relation med artikel 24 som säger att “traditionella sedvänjor som är skadliga för barns hälsa ska avskaffas” (ibid). Det innebär att FN, och de länder som har ratificerat konventionerna, fördömer de traditioner som är skadliga för barnets hälsa, till detta räknas bland annat FGM/C, och dessa handlingar ska barnen skyddas ifrån. Sammantaget finns det både nationella och internationella bestämmelser i Tanzania som förbjuder förekomsten av FGM/C på minderåriga flickor.

Bilaga 3: Fyra typer av FGM/C-ingrepp

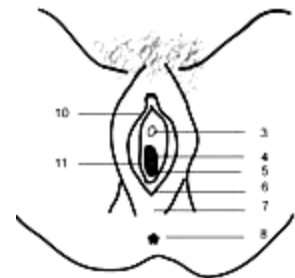

Oförändrade kvinnliga könsdelar:

1 klitoris förhud	6 Bartholins körtlar
2 klitoris	7 bäckenbotten
3 urinrör	8 anus
4 vagina öppning	9 venusberget
5 slidkrans	10 yttre blygdläppar
	11 inre blygdläppar

Typ 1) Excision av klitoris förhud/Clitoridectomy/Sunna

Ingreppet innebär att hela eller delar av klitoris avlägsnas, det kan också vara förhuden till klitoris som avlägsnas. Typ 1 praktiseras i stora delar av världen och går som en linje från den afrikanska östkusten i länder såsom: Egypten, Etiopien, Somalia, Kenya, Tanzania, till den västafrikanska kusten i länder som: Sierra Leone, Mauritania, Nigeria. Även i mellanöstern utförs typ 1 i länderna: Oman, Yemen, Saudie arabien och Förenade arabemiraten (Sarkis, 2003).

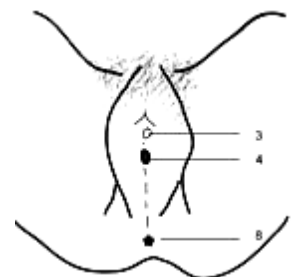
Typ 2) Klitoridektomi/Excision

Vid typ 2 varierar omfattningen av de delar som avlägsnas, antingen skärs hela eller delar av klitoris, de inre blygdläpparna och de yttre blygdläpparna bort. Det vanligaste är att de inre blygdläpparna avlägsnas. Även typ 2 utförs i stora delar av Afrika. Dess utsträckning går som ett bälte ifrån de västra delarna av Afrika, ifrån kusten av Senegal till östkusten av Tanzania. Sammantaget av de kvinnor som har genomgått FGM/C i Tanzania är det 90.9 % som har genomgått aningen typ 1 eller typ 2 (ibid).

Typ 3) Faraonisk omskärelse/Infibulation

Den tredje typen av FGM/C innebär att slidans vaginalöppning smalnas av genom att de yttre blygdläpparna sys ihop. Hur stor slidöppningen blir efter ingreppet varierar ifrån en millimeter till att öppningen lämnas vid urinröret. Vid detta ingrepp kan även hela eller delar av klitoris och de inre blygdläpparna avlägsnas. Typ 3 utförs i länderna Somalia, Egypten, Etiopien, Kenya och Djibout. I Tanzania har omkring 0,7 % genomgått denna typ av FGM/C (ibid).

Typ 4) Oklassificerade former/Others

I denna typ samlas de övriga formerna av ingrepp som utförs utan icke-medicinska ändamål, men där kvinnans/flickans könsorgan utsätts för någon form av korrigerande. Det kan röra sig alltifrån piercing till brännande, pickande eller skrapande av könsorganet. I Tanzania uppskattas att 2,2 % av de kvinnor som har genomgått FGC/M har genomfört typ 4 (ibid).